Meerjarenprogramma CBS 2019-2023

22 december 2017

1. MAATSCHAPPIJGERICHT, BETROUWBAAR, INNOVATIEF

Overal in de samenleving groeit de vraag naar betrouwbare data voor onderbouwing en verantwoording van besluitvorming. Burgers hebben behoefte aan transparante, feitelijke informatie. Overheid en bedrijven zijn op zoek naar actuele, nauwkeurige en gedetailleerde informatie zodat zij hun beleid en bestuur *evidence based* kunnen inrichten. Wetenschappers gebruiken data als basis voor hun onderzoek.

Tegelijkertijd neemt de hoeveelheid beschikbare data explosief toe. Er komen steeds meer gedetailleerde, *real time* data beschikbaar uit bijvoorbeeld sociale media, sensoren in wegen, uit *smartphones* en van het internet. Door snel dalende kosten voor opslag kunnen deze data ook worden bewaard. Nieuwe technologieën maken het mogelijk dat data-analyse steeds diepgaander en sneller kan. De kansen die dit de overheid en andere maatschappelijke actoren biedt bij het ontwikkelen van beter, gerichter en effectiever beleid, gebaseerd op meer feitelijke informatie zijn ongekend: van het ontwerpen van nieuwe beleidsmaatregelen en wetgeving, het implementeren van *smart city*-concepten, tot het nemen van individuele (investerings)beslissingen door bedrijven en burgers.

Door de groeiende hoeveelheid informatie in de samenleving is het steeds moeilijker om vast te stellen welke informatie kwalitatief goed en betrouwbaar is. Het CBS neemt in deze dynamische omgeving een unieke positie in. Die positie is gestoeld op de wettelijke taak die aan het CBS is gesteld: om onafhankelijk en objectief de samenleving met behulp van betrouwbare statistieken in kaart te brengen, daarover te rapporteren en dit efficiënt en betrouwbaar te organiseren.

Om het CBS in staat te stellen betrouwbare statistieken te maken en tegelijk de administratieve lasten voor burgers en bedrijven te verlagen, heeft het CBS bij wet toegang gekregen tot overheidsdata. Zodoende worden data die al door andere overheidsorganisaties zijn vergaard, hergebruikt, verrijkt en gecombineerd voor statistische doeleinden. Dit heeft grote voordelen: het bespaart geld, de mate van detail van de cijfers is vergroot, de snelheid waarmee informatie beschikbaar komt, is toegenomen, de administratieve lasten zijn gereduceerd en de kwaliteit van de data én van de statistiek is verbeterd. Het CBS is hierdoor in essentie het dataknooppunt geworden van de overheid voor het maken van statistische informatie. Ook is er hierdoor bij het CBS veel kennis van en ervaring met dataverwerking en privacybescherming.

De groeiende maatschappelijke vraag naar nauwkeurige en actuele statistieken in combinatie met het veranderende datalandschap vereisen dat het CBS zich blijft

ontwikkelen om steeds efficiënter en met zo min mogelijk administratieve lasten statistieken te produceren. Innovatie speelt hier een grote rol in. Door innovatieve methoden kunnen nieuwe (big) databronnen worden gebruikt en kan de juiste informatie, in de juiste vorm, bij de juiste persoon op het juiste moment terecht komen. Daarbij gaat het steeds meer om het beschrijven van fenomenen in de samenleving aan de hand van met elkaar samenhangende indicatoren.

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat verstrekt financiering voor het uitvoeren van de wettelijke taken van het CBS. Eens in de vijf jaren stelt de directeur-generaal van het CBS een meerjarenprogramma vast waarin op hoofdlijnen wordt vastgelegd welke werkzaamheden het CBS zal uitvoeren. Deze werkzaamheden moeten invulling geven aan de wettelijke taken van het CBS en passen binnen de financiering.

De bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat loopt in de Meerjarenprogramma-periode 2019-2023 terug. Daarnaast begint het CBS de periode met een negatief eigen vermogen als gevolg van de opeenstapeling van bezuinigingen in de achterliggende periode waardoor het budget van het CBS vanaf 2011 ruim een kwart lager is. Het financieel kader voor de Meerjarenprogramma-periode 2019-2023 is dan ook krap, niet alleen in het licht van de toenemende vraag naar statistiek en data-diensten, maar ook in het licht van de forse investeringen die nodig zijn om de verouderde en kwetsbare ICT te verbeteren of te vervangen.

Binnen de budgettaire kaders voor 2019-2023 kan het CBS de statistieken die in 2018 worden bekostigd uit de bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat blijven voortzetten in de MJP-periode. Dit kan echter alleen door in te zetten op verdere vergroting van efficiency. Hiervoor is onder meer de inzet van nieuwe (big) databronnen, nieuwe methoden en nieuwe technologie voor de data-infrastructuur en geautomatiseerde verwerkingssystemen nodig. Dit vergt investeringen in datatoegang, technologie en methoden. In de eerste jaren van de nieuwe Meerjarenprogramma-periode zal daarnaast het negatieve eigen vermogen gereduceerd moeten worden. Een derde uitdaging waar het CBS voor staat, betreft het doen van investeringen in verouderde ICT-systemen. In de planperiode 2014–2018 was de financiële ruimte voor procesvernieuwing van het CBS beperkt. Daardoor heeft het CBS een aantal geplande ICT-projecten niet kunnen uitvoeren zodat veel systemen zijn verouderd. Vanwege de risico's die dat met zich meebrengt, zijn ICT-investeringen in de periode 2019-2023 urgent. Gezien het beperkte budget vraagt dit een scherpe afweging van risico's, kosten en baten bij de uitvoering van projecten op het gebied van ICT en van herontwerp van processen.

Waar het gaat om innovaties die nodig zijn voor verdere verbetering van statistieken en dienstverlening, zal het CBS op zoek gaan naar subsidies, Europese grants en partnerschappen om de nodige innovaties te realiseren. Dit is naar zijn aard echter een onzeker traject.

Nieuwe wensen van gebruikers, zoals die zijn geuit in de externe consultatie onder stakeholders, kunnen worden gehonoreerd wanneer de kosten worden vergoed door belanghebbenden.

Uit de evaluatie over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het CBS in de periode 2010-2015, die in 2017 door de minister van Economische Zaken aan de Kamers is gestuurd, blijkt dat gebruikers uitermate tevreden zijn over de kwaliteit van de CBS-statistieken en dienstverlening. Tevens is het CBS veel doelmatiger geworden.

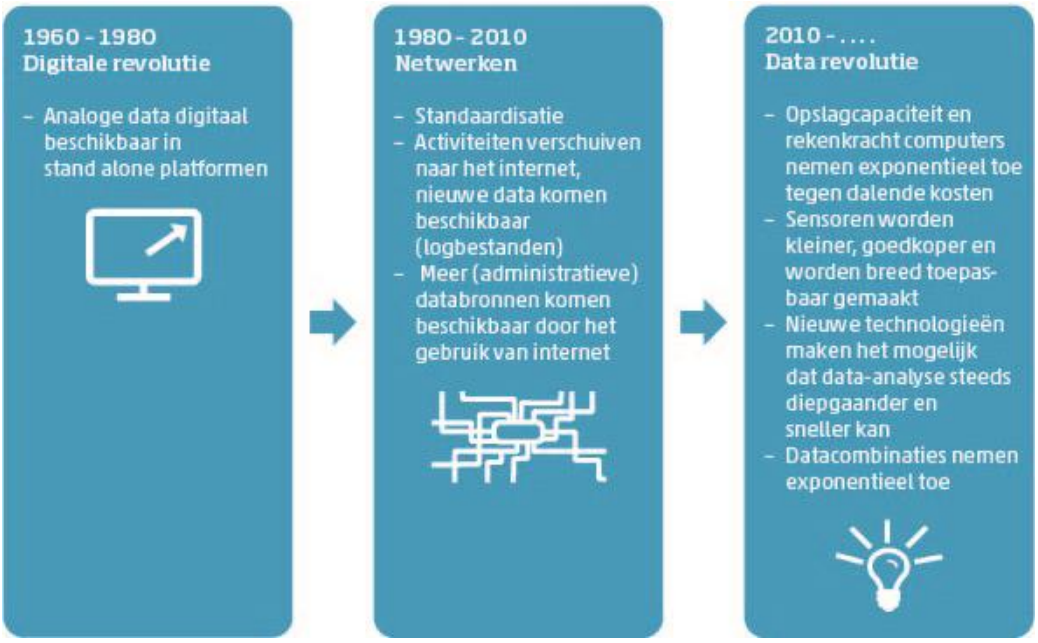
Dit Meerjarenprogramma laat zien hoe het CBS aan de toenemende behoefte aan betrouwbare en maatschappelijk relevante informatie wil voldoen, uitgaande van de financiële middelen die ter beschikking staan. Voor de totstandkoming van het Meerjarenprogramma heeft het CBS een omgevingsanalyse uitgevoerd onder meer dan zestig verschillende gebruikers en andere stakeholders. In deze omgevingsanalyse is ook aandacht besteed aan de tevredenheid over de bestaande producten en diensten van het CBS, en aan eventuele nieuwe aanvullende wensen. Deze behoeften zijn in dit Meerjarenprogramma opgenomen teneinde duidelijk te maken welke keuzes zijn gemaakt binnen de gestelde financiële kaders.

Daarnaast zijn de verschillende gebruikersraden van het CBS geraadpleegd. Ten slotte heeft de Raad van Advies, die onder andere tot taak heeft de directeur-generaal van het CBS te adviseren over het Meerjarenprogramma, zijn advies uitgebracht op basis van voorbereidingen door de Programmaraad, het Audit Comité en de Commissie ICT.

2. DATAREVOLUTIE

Goede strategie- en beleidsvorming op de lange termijn staat of valt bij een beschrijving van de werkelijkheid die breder is dan de eigenaardigheden van individuele gevallen. Alleen op die manier kunnen onderliggende kenmerken en trends worden blootgelegd, ontdaan van incidenten en uitzonderingen die het algemene beeld vertroebelen. Dit is de reden waarom statistiek aan de basis staat van alle beleidsvorming. Lange tijd heeft het CBS de informatie die nodig is voor het maken van statistieken opgehaald bij bedrijven, burgers en overheid door ze vragenlijsten voor te leggen. Tegenwoordig zijn die gegevens veelal afkomstig uit registraties en uit nieuwe databronnen. Hierdoor is het mogelijk om veel fijnmaziger statistieken te maken die ook herkenbaarder zullen zijn. Het CBS streeft ernaar de rol die het heeft als dataknooppunt en statistiekproducent van en voor de gehele overheid, verder uit te breiden als antwoord op de maatschappelijke behoefte daaraan.

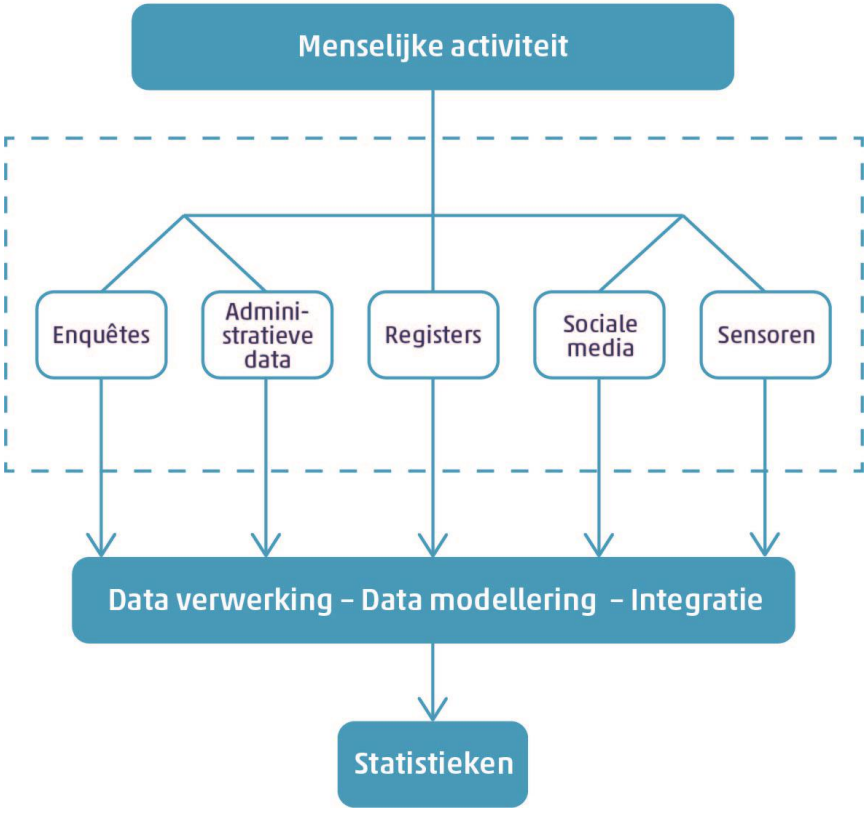
In deze tijden waarin de hoeveelheid data die wordt gegenereerd, opgeslagen en geanalyseerd, om onze kennis te vergroten en besluitvorming te ondersteunen, is de taak van het CBS actueler dan ooit tevoren. In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van het verzamelen van gegevens (*data capture*) beschreven, in samenhang met de ontwikkeling die het CBS heeft doorgemaakt. Hieruit wordt duidelijk in welke context het CBS zich de komende jaren beweegt.

Figuur 1 – Digitalisering door de jaren heen

Digitalisering

Meeliftend op de digitale revolutie vanaf de jaren zestig is het CBS de verzamelde data elektronisch gaan verwerken met behulp van computers. De rekencapaciteit groeide snel, databestanden konden gekoppeld worden, er vond standaardisatie plaats, en het Internet kwam op. Binnen de Nederlandse overheid ontstond het stelsel van basisregistraties: overheidsorganisaties verzamelden digitaal gegevens voor administratieve doeleinden. Vanaf het midden van de jaren negentig is het CBS waar mogelijk overgestapt van steekproefgewijze enquêtering op het verzamelen van data uit administratieve bronnen van andere overheidsinstellingen. Het CBS sloot aan bij de bestaande data in die registraties in plaats van zelf door middel van vragenlijsten de benodigde gegevens uit te vragen. De registraties bieden vaak veel gedetailleerder informatie dan steekproeven, wat nieuwe informatie oplevert. Het combineren van verschillende registraties biedt bovendien nieuwe mogelijkheden. Deze mogelijkheden nemen exponentieel toe met de toename van het aantal bij het CBS beschikbare bronnen. In 1996 is in de CBS-wet vastgelegd dat het CBS de administratieve lasten zo laag mogelijk moet houden en voor statistische doeleinden overheidsregistraties mag inzetten. Het CBS is daardoor een dataknooppunt geworden waar alle soorten bronnen kunnen worden gecombineerd om te worden verwerkt tot bruikbare statistische informatie.

Figuur 2 - Verzamelen van data

Naast registraties van de overheid is het CBS de laatste jaren ook registraties gaan gebruiken van bedrijven, bijvoorbeeld kassascangegevens van supermarkten voor het berekenen van prijsontwikkelingen, en informatie van energiebedrijven over het energieverbruik.

Een positief effect van de moderne, machinale gegevensverzameling is dat de door het CBS veroorzaakte administratieve lasten de afgelopen decennia flink zijn gedaald en dat merkt ook het bedrijfsleven. De grens is wel bijna bereikt. Voortdurende alertheid op zowel de beleefde als de feitelijke lastendruk blijft nodig om de huidige, positieve beeldvorming over de lastendruk te behouden.

Revolutie nieuwe (big) databronnen

Er ontstaan steeds meer nieuwe databronnen. Mensen verschaffen op eigen initiatief informatie, bijvoorbeeld door zich te manifesteren op sociale media. Menselijke activiteiten worden vastgelegd door *smartphones* en *smartwatches*. Op internet is steeds meer informatie te vinden die door *webscraping*-robots verzameld kan worden. En er komen steeds meer sensoren die automatisch gegevens verzamelen. Denk aan zend- en ontvangstinformatie die wordt vastgelegd bij het gebruik van mobiele telefoons, energieverbruik via slimme meters of informatie over het verkeer, gemeten via verkeerslussen in de weg.

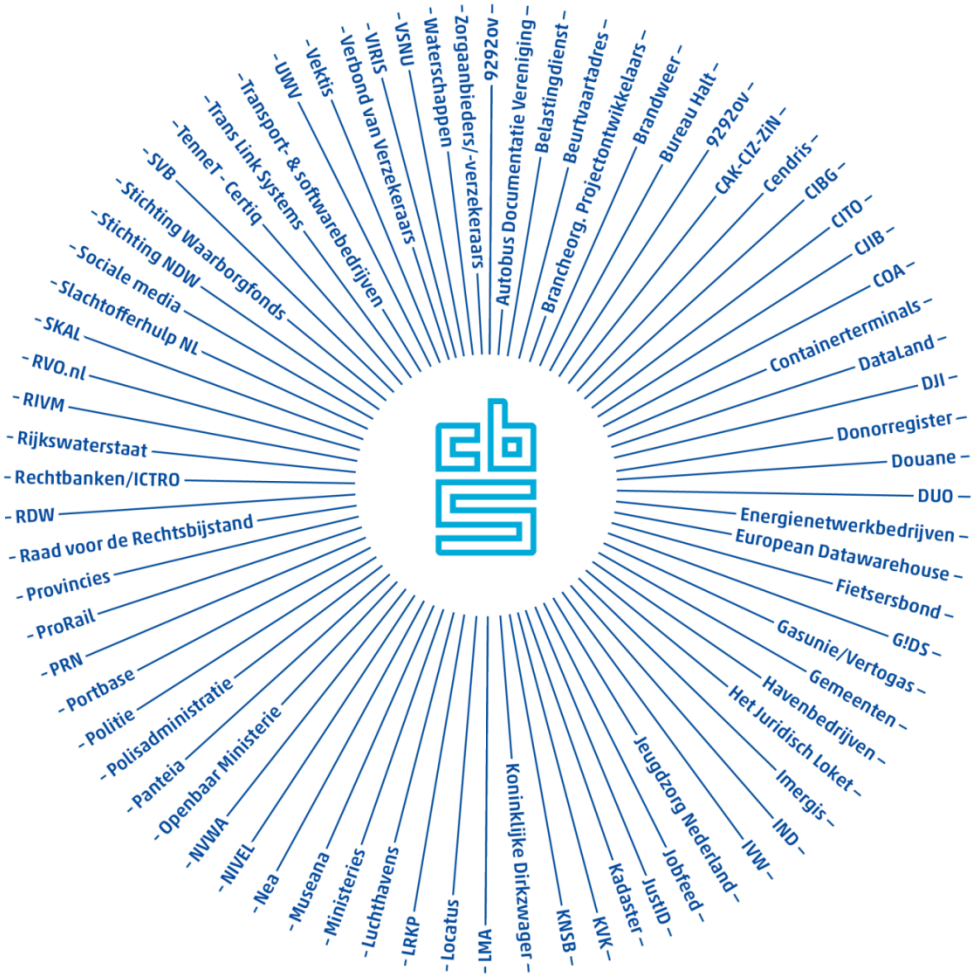
De invloed van het CBS op de inhoud van de data die worden verzameld neemt steeds verder af. De keuze van data die worden verzameld, wordt meer en meer bepaald door de mogelijkheden die de techniek biedt. Het maken van statistische informatie op basis van deze bronnen wordt ook conceptueel en methodologisch moeilijker. Maar de moderne ontwikkelingen bieden vooral veel kansen. Door het combineren van bronnen groeien de mogelijkheden om nieuwe, steeds gedetailleerder statistieken te maken.

Het CBS heeft altijd een groot innovatief potentieel gehad. In 1916, meer dan een eeuw geleden, was het CBS de eerste organisatie in Nederland die de ponsmachine inzette. Dat gebeurde bij de verwerking van de in- en uitvoerstatistiek. In de jaren tachtig was het CBS het eerste statistiekbureau dat een volkstelling heeft samengesteld aan de hand van bij de overheid beschikbare registraties en bestaande enquêtes. Per hoofd van de bevolking is deze werkwijze een factor 100 goedkoper dan een traditionele volkstelling, waarbij enquêteurs van deur tot deur gaan om de bevolking te tellen. Ook was Nederland een van de eerste landen die gebruik maakte van internetwaarneming bij het samenstellen van het werkloosheidscijfer en die bij het samenstellen van het inflatiecijfer scangegevens van supermarkten en via het internet verzamelde prijsgegevens van veel gekochte producten gebruikte. Dit soort innovaties hebben ervoor gezorgd dat het CBS een efficiënte organisatie

Het gebruik van nieuwe databronnen heeft het CBS veel opgeleverd. Er is veel geld bespaard bij het statistiek maken, de mate van detail van de cijfers is vergroot, de snelheid waarmee informatie beschikbaar komt, is toegenomen en de kwaliteit van de

data én van de statistiek is verbeterd. Nu de datarevolutie zich breed voltrekt, streeft het CBS ernaar om in de periode 2019–2023 nieuwe bronnen aan te boren en deze op een innovatieve wijze te verwerken. Dat moet nieuwe, actuelere en/of efficiëntere statistieken opleveren, waardoor de meerwaarde van het CBS voor de maatschappij wordt vergroot.

De innovatiestrategie van het CBS is gericht op samenwerking, zowel in de vorm van open innovatie met publieke en private partijen, als in de vorm van samenwerking met eindgebruikers. Het CBS zal op zoek gaan naar additionele financiering en samenwerkingsvormen, onder andere met academische instellingen en het bedrijfsleven. Strategische samenwerking met derden leidt tot een bijdrage aan elkaars doelen. In deze samenwerking vergroten het CBS en de betrokken partijen hun slagkracht. Samenwerking opent voor het CBS de toegang tot extra data, infrastructuren en kennis.

Figuur 3 – Globaal overzicht van dataleveranciers van het CBS

3. DATAVERZAMELING

Het maken van statistieken start met het verzamelen van data. Nieuwe databronnen, nieuwe waarneemtechnieken, maar ook ontwikkelingen in de bereidheid van het publiek om mee te doen met de CBS-enquêtes vragen om een innovatieve en wendbare opstelling. In de periode 2019–2023 zal het CBS versterkt inzetten op het aanboren van nieuwe secundaire bronnen (registraties, machine generated data, social media), het verbeteren van enquêtering via internet op tablets en smartphones, en het op peil houden van de responsbereidheid.

Het CBS zal in de nieuwe planperiode voortdurend zoeken naar beschikbare, nieuwe databronnen om relevante informatie te blijven produceren en deze in samenhang te presenteren, maar ook om de enquêtedruk voor bedrijven en personen zo laag mogelijk te houden en de efficiency te verhogen. In de periode 2019–2023 betreft het nieuwe bronnen zoals sensordata, transactiegegevens en satellietdata. Het *CBS Center for Big Data Statistics* (CBDS) speelt een belangrijke rol in de innovatie op waarneemgebied. Inzet van big data moet leiden tot een minimale last voor de maatschappij bij het verzamelen van data door het CBS en tot nieuwe en actuele (*real time*) statistieken met een hoge mate van detail. Productontwikkeling, *data scouting* en het ontwikkelen van kennis en nieuwe methoden worden binnen het CBDS gecombineerd. Daarbij wordt samengewerkt met externe partners.

Het CBS gebruikt niet alleen registraties van publieke instellingen, maar ook van private partijen, zoals van bedrijven. Dit gebeurt in principe op basis van samenwerking. Er zijn Europese initiatieven waarin wordt onderzocht of nationale statistische instituten een ruimer mandaat kunnen krijgen voor toegang tot private databronnen voor het maken van statistieken waar maatschappelijk behoefte aan is. Het CBS zal de ontwikkelingen op dit terrein nauw volgen in afstemming met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Aanvullende enquêtering

Het CBS beziet voortdurend waar vragenlijsten kunnen worden vervangen of verkort door gebruik te maken van andere bronnen zoals registraties of sensordata. Niet alle informatiebehoeften zijn echter in te vullen met data uit registraties. Voor sommige onderwerpen of vanwege de behoefte aan een hoger detailniveau blijft aanvullende enquêtering nodig bij bedrijven en personen. Het CBS maakt daarbij optimaal gebruik van een mix van waarneemtechnieken. De meeste data die het CBS aanvullend uitvraagt, krijgt het via internetwaarneming. Daarnaast blijft een landelijk opererend team van veldinterviewers en telefonisten nodig om de respons op het gewenste niveau te brengen. In de periode 2019–2023 zal de werkwijze bij aanvullende enquêtering verder worden geflexibiliseerd en versneld. Hierdoor kunnen diverse verzameltechnieken met uiteenlopende kwaliteitskenmerken en kosten worden

ingezet. Ook worden deze opties tegen vergoeding van de kosten als onderdeel van de dienstverlening aangeboden.

Om de responsbereidheid op peil te houden zal het CBS blijven werken aan het verhogen van de respondentvriendelijke manier van benaderen. Het CBS zal bij het verzamelen van data verder inspelen op ontwikkelingen op technisch en maatschappelijk gebied. Denk aan het waarnemen via *smartphones*, *tablets* en *social media*, maar ook aan het gebruik van korte, aantrekkelijke en op de doelgroep toegesneden vragenlijsten. Ook zal het CBS de dialoog met bedrijven en personen zoeken om duidelijk te maken waarom meedoen aan onderzoeken van het CBS nuttig is. Waar mogelijk wordt relevante informatie aan de deelnemers terug geleverd. Het CBS kiest hierbij voor een doelgroepgerichte benadering.

4. STATISTIEKEN

De wettelijke taak van het CBS is het van overheidswege verrichten van statistisch onderzoek ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap, en het openbaar maken van de daaruit voortkomende statistieken. Het CBS is belast met het invullen van de Europese statistiekverplichtingen. Sinds 2010 heeft het CBS ook de taak om statistieken te maken voor Caribisch Nederland, de bijzondere gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Basisprogramma

In de wet is vastgelegd dat de kosten voor het uitvoeren van de wettelijke taken van het CBS ten laste komen van de Rijksbegroting. In de praktijk houdt dit in dat het CBS voor het uitvoeren van zijn taken een meerjarenbijdrage krijgt van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Deze bijdrage vormt het basisbudget voor het CBS. De werkzaamheden die uit dit basisbudget worden gefinancierd, vormen het basisprogramma van het CBS.

Het basisprogramma bestaat uit twee delen: statistieken die een Europese verplichting kennen en aanvullende statistieken die van belang zijn voor praktijk, beleid en wetenschap. De directeur-generaal van het CBS stelt jaarlijks het basisprogramma vast.

Verreweg het grootste deel van het basisbudget (95 procent) is nodig om te voldoen aan Europese verplichtingen. Deze statistieken bestrijken uiteenlopende terreinen en ondersteunen niet alleen de ontwikkeling en monitoring van het beleid van de Europese Unie, maar beantwoorden ook nationale beleidsvragen. Het overige deel van het basisbudget zet het CBS in voor aanvullende statistiekbehoeften. Criteria voor het opnemen van statistieken in het basisprogramma zijn: 1. de statistieken moeten van groot maatschappelijk belang zijn en een breed gebruik kennen; 2. de statistieken vormen een bouwsteen voor de data-infrastructuur van het CBS; 3. het zijn statistieken die vanwege de positie en mogelijkheden van het CBS bij voorkeur door het CBS samengesteld en gepubliceerd worden.

In de afgelopen jaren is het pakket niet-Europees verplichte statistieken in het basisprogramma fors gereduceerd als gevolg van taakstellingen. Ook was er maar weinig ruimte voor het inspelen op nieuwe behoeften. Dit heeft tot gevolg dat het niet-Europees verplichte deel van het basisprogramma beperkt voorziet in de aanvullende behoeften aan statistieken. Dit pakket niet-Europees verplichte statistieken in het basisprogramma kent een breed gebruik.

Uit de externe consultatie uitgevoerd bij meer dan zestig stakeholders kwam naar voren dat er grote en breed gedragen tevredenheid is over de invulling van het basisprogramma zoals dat in 2018 bestaat. Vanwege het belang van continuïteit van deze statistieken zet het CBS dit basisprogramma daarom in nieuwe Meerjarenprogramma-periode ongewijzigd voort.

Maar er werden ook nieuwe statistiekbehoeften geformuleerd, die een uiting zijn van de toename in de vraag naar data en statistiek op diverse terreinen. Het basisbudget is niet toereikend om aan de totale vraag naar statistieken te voldoen. Gebruikers, veelal departementen, bekostigen daarom in toenemende mate rechtstreeks de statistieken waar zij behoefte aan hebben. Dit betreft grotere, meerjarige statistiekprogramma's, maar ook incidentele maatwerkopdrachten. Omdat het CBS veel kennis, een goede infrastructuur en veel databronnen voorhanden heeft, kan het deze statistieken aanbieden, tegen vergoeding van de kosten. Het CBS maakt hierbij zoveel mogelijk meerjarige afspraken, om zodoende de continuïteit en samenhang van het statistiekprogramma te waarborgen en om hiaten in de tijdreeks, die nooit meer kunnen worden hersteld, te voorkomen.

In het katern vanaf pagina 33 van dit Meerjarenprogramma is een overzicht te vinden van alle statistieken die het CBS op reguliere basis maakt, verdeeld over twintig thema's. Per thema wordt zowel de output beschreven die wordt gefinancierd uit het basisbudget, als de door andere (overheids)organisaties bekostigde statistieken. Ten slotte zijn per thema nieuwe wensen van gebruikers in kaart gebracht.

Innovatie

Omdat het basisbudget afneemt in de periode 2019-2023, is het nodig om de statistieken in het basisprogramma steeds efficiënter te produceren. Ook moeten de statistieken in het basisprogramma de snel veranderende samenleving adequaat en actueel blijven beschrijven en voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau (bijvoorbeeld zo klein mogelijke bijstellingen). Voor al deze zaken is innovatie noodzakelijk. Het CBS is voortdurend op zoek naar nieuwe, relevante bronnen. Om het maximale rendement te halen uit de verzamelde databronnen, en om nieuwe big databronnen te exploiteren voor statistisch gebruik, is slimme methodologie nodig. Het ontginnen (data-extractie), beoordelen (vertekening, representativiteit) en gaafmaken (omgaan met foutieve of ontbrekende gegevens) van nieuwe bronnen en het inpassen van deze bronnen binnen bestaande processen kost de nodige inspanning en vergt verdere ontwikkeling. Het CBS streeft er daarom naar ook hiervoor externe (co)-financieringsbronnen aan te boren.

Dutch Caribbean Statistical System

Het CBS is sinds 2010 ook verantwoordelijk voor de reguliere productie van statistieken over Caribisch Nederland (de bijzondere gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba). Naast een vestiging in Den Haag en Heerlen heeft het CBS daarom ook een vestiging op Bonaire. In februari 2017 hebben de directeuren-generaal van de statistische bureaus van de landen van het Koninkrijk der Nederlanden (Aruba, Sint Maarten, Curaçao en Nederland) besloten om structureel te gaan samenwerken in de vorm van een *Dutch Caribbean Statistical System*.

De samenwerking richt zich op kwaliteitsverbetering van statistieken, het verbeteren van de vergelijkbaarheid van cijfers tussen de eilanden en een consistente en efficiënte

implementatie van Koninkrijksbrede en internationale initiatieven. Daaronder valt ook het meten van de indicatoren waarmee de voortgang van de door de Verenigde Naties vastgestelde *Sustainable Development Goals* wordt beoordeeld.

Nieuwe Europese verplichtingen

Het Europese statistische werkprogramma heeft een looptijd tot 2020, en sluit aan bij de beleidsprioriteiten van de Europese Unie, met name bij de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame groei. De informatie die in dit kader wordt gemaakt, wordt ook veel gebruikt voor ontwikkeling, monitoring en evaluatie van nationaal beleid.

In de periode 2019–2023 zal het Europees statistisch werkprogramma op de terreinen van het sociale beleid, duurzaamheid, economisch en monetair beleid en interne markt naar verwachting worden aangepast:

- Bij het sociale beleid gaat het met name om meer en vooral om tijdige gegevens over verdelingsvraagstukken rondom inkomen, bestedingen en vermogen (zowel van bevolkingsgroepen als van regio's), sociale uitsluiting, kwetsbare groepen en welzijn.
- Bij duurzaamheid worden met name meer gegevens gevraagd over luchtemissies, energieverbruik, grondstoffenverbruik, circulaire economie, water en het monitoren van ecosystemen.
- Daarnaast worden de nodige inspanningen gevraagd bij het verder verbeteren van de kwaliteit van de Europese statistiek in termen van vergelijkbaarheid en tijdigheid, en het versterken van de regionale en ruimtelijke dimensie, zoals het investeren in geo-informatie.

Naar verwachting hebben ten minste de volgende Europese ontwikkelingen op het gebied van statistiek in de periode 2019–2023 invloed op het basisprogramma van het CBS:

- Een initiatief dat de efficiëntie en flexibiliteit van de Europese sociale statistieken moet verbeteren, is het onderbrengen van alle bestaande Europese wetgeving op het terrein van de sociale statistieken in één nieuwe overkoepelende statistiekverordening, de *Integrated European Social Statistics*.
- De Europese kaderrichtlijn *INfrastructure for SPatial InfoRmation in Europe* (INSPIRE) verplicht overheidsorganisaties om bepaalde geo-informatie te ontsluiten volgens INSPIRE-standaarden. Conform de richtlijn publiceert het CBS voor 2020 de geo-datasets over statistische indelingen, bodemgebruik, demografie en gezondheid.
- De verwachting is dat in de planperiode overeenstemming wordt bereikt over een nieuwe Europese verordening, de *Framework Regulation Integrating Business Statistic* (FRIBS). In het nieuwe kader wordt een aantal bestaande verordeningen op het terrein van bedrijfsstatistieken samengebracht en worden de definities van variabelen geharmoniseerd. Ook worden er binnen het kader van FRIBS

uitbreidingen voorgesteld van de statistieken over dienstverlenende sectoren en op het gebied van internationale handel.

Wanneer overeenstemming is bereikt, is voor de uitvoering van de nieuwe verplichtingen een aanzienlijk budget nodig. Binnen het budgettaire kader voor 2019-2023 is geen rekening gehouden met deze uitbreidingen. Wanneer het CBS extra werkzaamheden moet uitvoeren die voortvloeien uit nieuwe Europese wetgeving zal het CBS zich voor de financiering hiervan richten tot het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

5. TOEGANKELIJKHEID EN GEBRUIK VAN (OPEN) DATA EN STATISTIEK

Het CBS heeft als taak om betrouwbare en samenhangende statistische informatie samen te stellen en te publiceren, die inspeelt op de behoefte van de samenleving. Onafhankelijk geproduceerde en gepubliceerde statistische informatie van hoge kwaliteit ondersteunt de beleids- en besluitvorming op alle niveaus in de samenleving. Met deze informatie is het ook mogelijk om ontwikkelingen te monitoren. Daarnaast speelt het CBS een belangrijke rol bij het verkrijgen van empirisch wetenschappelijke inzichten, onder andere door het beschikbaar stellen van microdata voor wetenschappelijke doeleinden.

Om van maatschappelijke waarde te zijn, moet statistische informatie bekend zijn en direct bruikbaar. Kwalitatief hoogwaardige statistieken die onbekend zijn of suboptimaal worden gebruikt hebben maar beperkt nut. Het CBS biedt statistiek en informatie daarom op een gebruikersvriendelijke en eigentijdse wijze aan.

Dagelijks deelt het CBS zijn schat aan informatie met andere overheden, politiek, wetenschap, media, het bedrijfsleven en burgers. Hoe beter het CBS daarin slaagt, hoe meer maatschappelijke debatten, onderzoek en besluitvorming gebaseerd kunnen worden op betrouwbare en relevante statistische informatie. Met de communicatiestrategie die het CBS de afgelopen tijd heeft ingezet, is het gebruik van CBS-informatie sterk toegenomen. Deze strategie behelst zowel de directe verspreiding via de eigen communicatieplatformen, als de indirecte verspreiding via nieuwsmedia. Deze succesvolle strategie zal in de periode 2019-2023 worden voortgezet.

Bij gebruikers groeit de behoefte aan fenomeengerichte berichtgeving. De samenleving vraagt niet om losstaande cijfers, maar om samenhangende informatie. Het CBS zal de publicaties de komende jaren nog meer gaan organiseren rondom een aantal maatschappelijke vraagstukken. Indicatoren die onderling samenhangen zullen zoveel mogelijk in samenhang worden gepresenteerd zodat de complexe maatschappelijke fenomenen zo volledig en getrouw mogelijk in kaart worden gebracht.

Vrijwel alle cijfers van het CBS worden gepubliceerd in de database StatLine op cbs.nl. Het CBS zal in de periode 2019–2023 het huidige StatLine vervangen door een up-to-date outputkanaal in de vorm van een Content Cijfer Bank, dat onderdeel is van de bredere CBS Content Bank. Via de CBS Content Bank wordt alle output van het CBS, zowel cijfers als teksten, rapporten, animaties, monitors, *dashboards*, visualisaties, videobeelden in een open architectuur aangeboden. Het hart van de Content Cijfer Bank wordt gevormd door de statistieken van het CBS die in de vorm van open data beschikbaar zijn.

Als de Content Cijfer Bank er is, zijn er meer mogelijkheden om toegang te krijgen tot CBS-statistieken. Zo zijn er verschillende outputformaten. Bovendien wordt geautomatiseerd hergebruik beter mogelijk gemaakt waardoor het CBS zelf, maar ook externe partijen *real time* monitors kunnen maken. Het zal gemakkelijker worden apps

te ontwikkelen met CBS-statistieken en -informatie. Het gebruiksgemak en de vindbaarheid van statistieken zal aanzienlijk toenemen.

Als onderdeel van de CBS-brede innovatiestrategie zal het CBS werken aan verbeteringen van de interactie met gebruikers, zodat vragen uit de samenleving snel en goed beantwoord worden. Gebruikers moeten zonder veel belemmeringen met moderne technieken zoals mobiele applicaties CBS-informatie kunnen vinden en ontsluiten, ondersteund door toegankelijke en gebruikersvriendelijke publicatievormen zoals *visual storytelling, social media* en via audiovisuele middelen. Naast data in cijfers vormt informatie in de vorm van bijvoorbeeld *infographics* of visualisaties een belangrijk instrument om het bereik van CBS-informatie verder te vergroten.

De ambitie van het CBS is dat één gebruikersvraag resulteert in één compleet antwoord op basis van de bij het CBS beschikbare content (tekst, beeld, data, *audio visuals* en *data visuals*). Het automatiseren van deze *information dialogue* tussen het CBS en de gebruiker is de ultieme uitdaging.

6. STATISTISCHE DIENSTVERLENING

Statistische informatie kent een breed gebruik in de samenleving en is bijvoorbeeld fundamenteel bij de beleidsvoorbereiding, bij het afleggen van verantwoording over beleidseffecten en bij monitoring van beleid en evaluaties. Door vroegtijdig over objectieve cijfermatige informatie te beschikken kan effectiever beleid worden ontwikkeld, meer en beter toegespitst op de doelgroep. Het CBS verleent betaalde statistische diensten in verschillende vormen.

Gevraagd naar de behoefte aan statistische dienstverlening hebben gebruikers hun wensen voor verschillende vormen van dienstverlening door het CBS kenbaar gemaakt. Aangezien het basisbudget hiervoor geen ruimte biedt, kan het CBS alleen aan deze wensen tegemoet komen als de kosten die het CBS daarvoor moet maken worden vergoed. Het op één plaats verzamelen, combineren en beheren van vele databronnen voor breed gebruik leidt tot aanzienlijke schaalvoordelen. De maatschappelijke meerwaarde van al die gebundelde kennis, infrastructuur en databronnen bij het CBS wordt sterk vergroot door de statistische dienstverlening van het CBS.

Daarbij positioneert het CBS zich nadrukkelijk als partner van overheidsinstanties. Het CBS denkt met de opdrachtgever mee over actuele vraagstukken en de wijze waarop data-analyse invulling kan geven aan concrete informatiebehoeften. Het CBS zal altijd feitelijk, onafhankelijk en objectief onderzoek doen. De resultaten van die maatwerkonderzoeken worden gepubliceerd, zodat de gehele samenleving kennis kan nemen van de resultaten.

Maatwerk

Het CBS biedt verschillende soorten maatwerk.

- *Statistisch maatwerk*

Het CBS kan specifieke statistische informatie op maat samenstellen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de reeds bij het CBS beschikbare databronnen, die al dan niet gecombineerd worden met aanvullende bronnen. Deze werkwijze is zeer geschikt voor eenmalige beleidsvragen. Maatwerkonderzoek resulteert meestal in een rapport of een tabel. Aansluitend bij de wensen van opdrachtgevers kan het CBS de uitkomsten ook in andere vormen leveren, zoals visualisaties, factsheets, open data, kaarten en interactieve monitors en *dashboards*. Desgewenst kan ook innovatief onderzoek met data worden gedaan, waarbij nieuwe bronnen en technieken worden ingezet.

- *Microdataservices*

Het CBS stelt zijn microdata – koppelbare data op persoons-, bedrijfs- of adresniveau – beschikbaar voor statistisch onderzoek door derden, vaak wetenschappelijk onderzoekers. Deze data zijn bijzonder privacygevoelig. Om die reden zijn bij microdata-onderzoek strikte voorwaarden en strenge beveiligingseisen van toepassing. In

samenspraak met wetenschappelijke instellingen onderzoekt het CBS de mogelijkheden om via KNAW- en NWO-subsidiering de financiële drempel voor zuiver wetenschappelijk onderzoek op CBS-microdata te verlagen. Dit gebeurt in onder andere in het kader van het ODISSEI-programma (*Open Data Infrastructure for Social Science and Economic Innovations*). De uitkomsten van microdata-onderzoek worden openbaar gemaakt.

- *Enquêtering*

Het CBS biedt opdrachtgevers de mogelijkheid om mee te liften met de enquêtes van het CBS. Uitgangspunt is altijd dat door deze samenwerking de totale enquêtedruk voor de maatschappij wordt verkleind en uitkomsten in samenhang worden gepresenteerd.

Het is mogelijk om voor bepaalde regio's meer respondenten op te nemen in een enquête dan nodig is voor een landelijk beeld, de *oversampling*. Door het doelmatig gebruik van bestaande enquêtes kan zo worden voorzien in de behoefte aan meer gedetailleerdere informatie. Dit maakt *benchmarken* met regionale beelden of met landelijke informatie mogelijk. Bij bestaande enquêtes is het mogelijk om vragen die passen bij het onderwerp aan de enquête toe te voegen. Op die manier is het voor andere instellingen niet noodzakelijk een eigen enquête op te zetten en wordt voorkomen dat er dubbele uitvragen plaatsvinden. Ook is het zo mogelijk om informatie verder te verdiepen of te verbreden. Ten slotte kan het CBS in opdracht een geheel nieuwe enquête opzetten, uitsturen en verwerken.

De gehele vernieuwing van de automatisering van het proces van dataverzameling zal in de planperiode worden afgerond. Dit zal het mogelijk maken om deze vorm van dienstverlening efficiënter aan te bieden.

Data centers

Het CBS kan vanaf de beleidsvoorbereiding tot en met de evaluatie van de uitvoering voorzien in kwantitatieve onderbouwing van het beleidsproces. Om de toegevoegde waarde hiervan te vergroten, heeft het CBS data centers geïntroduceerd. In een data center worden beleidsvragen beantwoord door databronnen van de partner, een andere overheidsorganisatie, te combineren met bronnen van het CBS. Daarbij wordt de kennis van het CBS over onder meer data-infrastructuur, dataverwerking en privacy gecombineerd met de ambitie van de strategische partners om datagedreven te werken. De verschillende vormen van maatwerk kunnen in een data center gecombineerd worden. Ook hier geldt dat de uitkomsten van statistisch onderzoek in een data center altijd openbaar gemaakt worden. Data centers richten zich op gemeenten (Urban Data Center; UDC), provincies (Provinciaal Data Center; PDC), ministeries (Departementaal Data Center; DDC) en worden gefinancierd door de betrokken gemeente, provincie, of ministerie. Mogelijk kunnen ook met andere instellingen data centers worden opgericht.

Data centers zijn onmisbaar voor een efficiënte data-infrastructuur van de overheid in Nederland. De reeds bij het CBS aanwezige databronnen zijn op deze manier beschikbaar voor statistisch gebruik ten behoeve van andere overheidsorganisaties. Deze organisaties kunnen op hun beurt eigen data inbrengen, waardoor het gezamenlijk dataknooppunt verder in waarde toeneemt en statistische analyses snel kunnen worden uitgevoerd. Voorkomen wordt dat vele overheidsorganisaties alle geïsoleerd dezelfde data gaan opslaan, beheren en bewerken, allemaal met eigen definities, protocollen en infrastructuren. Een ander belangrijk voordeel is dat het beveiligen van de (vaak privacygevoelige) data centraal kan plaatsvinden. Met de data centers ontstaat een landelijk netwerk waarbinnen op consistente wijze cijfermatige statistische informatie van goede kwaliteit wordt samengesteld en openbaar gemaakt. Een gevolg daarvan is dat stuurinformatie op alle niveaus binnen de overheid gestroomlijnd is, wat de effectiviteit van het beleid ten goede komt. Het CBS ondersteunt binnen de Urban Data Centers gemeenten bij het samenstellen van indicatoren van de internationaal opererende World Council of City Data (WCCD). Deze indicatoren zijn gelinked aan de duurzaamheidsdoelen (*sustainable development goals,* SDG's) die in 2015 door de Verenigde Naties zijn opgesteld. Het netwerk van data centers zal zover uitgebreid worden tot er een nagenoeg landelijke dekking ontstaat, al dan niet vormgegeven in regionale samenwerkingsverbanden.

CBS als dataknooppunt

Een behoefte van gebruikers van CBS-data is dat de rol die het CBS heeft als dataknooppunt en statistiekproducent van en voor de overheid zoals beschreven is in hoofdstuk 2, verder wordt uitgebreid. Er zijn diverse vormen van dienstverlening die het CBS uitvoert op basis van de kennis en ervaring die het CBS heeft. Nieuwe innovatieve ontwikkelingen kunnen de dienstverlening verbreden of verdiepen.

- *CBS als trusted third party*

Het CBS beschikt voor het uitvoeren van zijn taak over een groeiende hoeveelheid microdata. Deze data zijn veelal afkomstig van andere overheidspartijen. Om deze data verder beschikbaar te stellen voor statistische en wetenschappelijke doeleinden zorgt het CBS voor een toekomstvast datamanagement, goede vindbaarheid via duidelijke metadata en een zorgvuldig proces voor hergebruik. Voor aanleverende partijen heeft dit als voordeel dat een bestand slechts één keer wordt geleverd aan het CBS. Die leveringen kunnen bovendien geautomatiseerd worden. Voor zijn eigen taak bewaart het CBS deze bestanden, maar deze kunnen ook worden opengesteld voor statistisch en wetenschappelijk onderzoek. Het CBS is zo overheidsbreed *shared service center* voor statistische informatie en voor het beheer van overheidsdata voor statistische en wetenschappelijke doeleinden. Ook wetenschappelijke instellingen willen data bij het CBS onderbrengen om de statistische informatievoorziening te vergroten. Het efficiënt en veilig uitvoeren van deze werkzaamheden vergt de inzet van nieuwe, geavanceerde datatechnologieën.

- *Ontsluiten van open data voor andere overheidsinstanties*

Het CBS is één van de weinige partijen in Nederland die data van andere partijen ontvangt en deze data, al dan niet gecombineerd, beschikbaar maakt als open data, via een combinatie van kanalen. Een belangrijke stap daarbij is dat privacygevoelige data door middel van statistische methoden en technieken worden omgezet in veilige data. Dit is noodzakelijk om te voorkomen dat informatie naar individuele personen, huishoudens of bedrijven herleidbaar is. De data komen beschikbaar als downloadbaar bestand of zijn benaderbaar via een *Application Programming Interface* (API) en via *widgets* op internetsites.

Het CBS kan andere overheidspartijen ondersteunen bij hun open-data-ambities. In de periode 2019–2023 zal het CBS zich, samen met het Kadaster, blijven inzetten voor een verbeterd open-data-landschap in Nederland, onder andere via statistische dienstverlening en technische vernieuwing. Zo kan het CBS een bijdrage leveren aan het verder ontwikkelen van *linked* open data en het verbeteren van het centraal ontsluiten van open data van de overheid in Nederland, opdat de bruikbaarheid en toegankelijkheid ervan aanzienlijk verbeteren. Daarmee wordt voorzien in de behoefte van de samenleving.

Blaise

Enquêtes blijven ook in de toekomst nodig om aan alle informatiebehoeften te kunnen blijven voldoen. Om deze waarneming te ondersteunen heeft het CBS Blaise geïntroduceerd. Blaise is geavanceerde statistische software voor het uitvoeren van zowel eenvoudige als complexe enquêtes. De functionaliteit kan door gebruikers zelf worden aangepast en uitgebreid. Het CBS gebruikt Blaise als essentieel onderdeel van het totale eigen waarnemingsproces. Ook een aantal andere statistische bureaus en universiteiten in de wereld gebruikt het programma. Platformonafhankelijkheid en geschiktheid voor zowel iOS als Android zijn eigenschappen van Blaise. Dit is belangrijk zodat dataverzameling kan plaatsvinden via *smartphones* en *tablets,* en andere toekomstige *devices*.

De technologische ontwikkelingen volgen elkaar snel op en het CBS zal Blaise hierin mee-ontwikkelen en het product continu verbeteren en uitbreiden om het aan de laatste (waarneem)technische eisen te laten voldoen.

7. KWALITEIT, PRIVACY EN INFORMATIEBEVEILIGING

De informatie die het CBS publiceert moet betrouwbaar zijn. Dat vraagt voortdurend aandacht voor kwaliteit. Vanwege de enorme hoeveelheid gegevens die het CBS beheert, is het van groot belang dat het CBS blijft voldoen aan de eisen van privacybescherming en informatiebeveiliging. Op deze terreinen voldoet het CBS aan naleving van transparante en aantoonbare normen en laat het zich waar mogelijk extern valideren en certificeren.

De hoge eisen die aan het CBS worden gesteld op het gebied van kwaliteit, informatiebeveiliging en privacy zijn essentieel voor het vertrouwen in de organisatie en zijn producten. Ondanks het feit dat de noodzakelijke maatregelen kostbaar zijn, blijven ze daarom de allerhoogste prioriteit behouden.

Om de kwaliteit van zijn cijfers op het juiste niveau te houden, zet het CBS het beleid voort ten aanzien van het verkleinen van meetfouten, bijstellingen en revisies. Daarbij maakt het CBS gebruik van de internationaal best aangeschreven methodologie en nieuwe technische mogelijkheden. Om de kans op fouten te minimaliseren worden handmatige bewerkingen van data zo veel mogelijk geautomatiseerd.

Het CBS managementsysteem is erop gericht om aan normenkaders te voldoen door middel van continu verbeteren op basis van risicoanalyse en de zogeheten *Plan-Do-Check-Act-cyclus* (PDCA) met als doel continu te leren van dingen die goed gaan en te voorkomen dat fouten nogmaals worden gemaakt. Klantervaringen nemen bij de check-fase een belangrijke plaats in. Het CBS kijkt hierbij niet alleen naar de eigen processen en de eigen procesketen. De keten binnen het CBS maakt immers veelal deel uit van een langere keten die zich buiten het CBS uitstrekt. Het CBS zal verdere aandacht geven aan integratie en afstemming met de externe ketenpartners, leveranciers èn afnemers. Samenwerking en integratie zullen naast kwaliteit ook efficiency opleveren.

Door de managementprincipes van *Lean Six Sigma* en *Lean Operational Management* toe te passen, wordt de aandacht voor kwaliteit en efficiency gecombineerd. Door middel van naleving van ISO 9001-normen wordt de kwaliteit van alle primaire processen en van de secundaire processen methodologie en informatietechnologie geborgd. In de periode 2014–2018 zijn de nodige voorbereidingen getroffen om in 2019 volledig ISO 9001-gecertificeerd te zijn. Het CBS zal in de planperiode blijvend invulling geven aan activiteiten om conform ISO-normen te werken aan continue verbetering van processen. Als onderdeel van de bij ISO horende PDCA-cyclus worden interne inhoudelijke audits op processen uitgevoerd.

Voor een aantal statistiekprocessen vindt externe validatie plaats. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het bepalen van het overheidstekort als percentage van het bruto binnenlands product. Als onderdeel van de afspraken binnen de Europese Unie in het kader van het stabiliteits- en groeipact om de stabiliteit van de Europese Monetaire Unie te handhaven, vindt een tweejaarlijkse *dialogue visit* plaats waarbij door de Europese Commissie methoden, proces, revisiebeleid, etc wordt beoordeeld. Daarnaast

is er het doorlopende bruto nationaal inkomen (bni)-verificatieproces door de Europese Commissie.

Door Eurostat worden jaarlijks verschillende kwaliteitsrapportages gevraagd over Europees-verplichte statistieken. Deze kwaliteitsrapportages bevatten voor een groot aantal variabelen informatie over een uiteenlopende set van kwaliteitscriteria ten aanzien van compleetheid (relevantie), nauwkeurigheid, betrouwbaarheid, tijdigheid, toegankelijkheid, duidelijkheid en samenhang en vergelijkbaarheid. Ook bevatten de kwaliteitsrapporten een aparte sectie met informatie over revisiebeleid, metadata, publicatie van methoden en bronnen, en de lengte en samenstelling van de tijdreeksen.

Bij het streven naar een hoog kwaliteitsniveau zoekt het CBS tegelijkertijd naar mogelijkheden om sneller en goedkoper te werken. In de periode 2019–2023 zal worden gezocht naar de mogelijkheden om binnen kwaliteitsnormen meer te differentiëren in zaken als nauwkeurigheid, actualiteit en de mate van gedetailleerdheid, met name in het maatwerk.

Privacy en informatiebeveiliging

Vanwege de grote hoeveelheid gegevens die aanwezig is bij het CBS, is het van het allergrootste belang te blijven voldoen aan de eisen van privacybescherming en informatiebeveiliging. Het voldoen aan de Baseline Beveiligingsbeleid Rijksoverheid is voor het CBS het startpunt van informatiebeveiliging. Het CBS voldoet daarnaast aan het normenkader van de gezamenlijke Europese statistische bureaus samen met Eurostat (*het European Statistical System*, ESS), het ESS IT *security framework*. Het CBS is zowel privacy- als ISO 27001 gecertificeerd.

Het interne toezicht op de bescherming van persoons- en bedrijfsgegevens wordt in de eerste plaats uitgeoefend door het lijnmanagement. Daarnaast is zowel een functionaris voor de gegevensbescherming als een *security officer* aangesteld. Deze twee functionarissen hebben beiden toezichthoudende en adviserende rollen.

8. ICT

De ICT van het CBS is in de loop der jaren een kritieke infrastructuur geworden. De productie van statistieken, maar ook de veiligheid en integriteit van de data zijn er geheel van afhankelijk. In de planperiode 2014–2018 was de financiële ruimte voor vernieuwing van IT beperkt. Het gevolg is dat systemen niet zijn vervangen en/of gemoderniseerd, met alle risico's van dien. Vanwege deze risico's zijn ICT-investeringen in de periode 2019-2023 urgent. Ook is een aantal vernieuwingen noodgedwongen uitgesteld. De verwachte baten van deze vernieuwingen zijn daardoor niet gerealiseerd. Deze baten betreffen stabiliteit, efficiency bij de uitvoering van het basisprogramma binnen het CBS, nieuwe output, een betere wendbaarheid, en een betere dienstverlening voor gebruikers en voor bedrijven die gegevens aanleveren.

Het verwerken van grote hoeveelheden data tot bruikbare statistische informatie kan niet zonder een geavanceerde ICT-infrastructuur. Werkprocessen binnen het CBS zijn in hoge mate geautomatiseerd en medewerkers die statistische werkzaamheden verrichten, hebben steeds meer kennis nodig op het gebied van ICT. Het efficiënt samenstellen van actuele statistieken die fenomenen in de samenleving beschrijven, vergt dat het CBS continu vernieuwt en tijdig aansluit bij de technologische revoluties, zowel bij het verzamelen van data (*Internet of Things*, mobiele *devices*), het verwerken van data, alsook bij het naar buiten brengen van informatie (*social media*, open data). Kortom, ICT vormt het fundament onder het werk van het CBS en daarmee onder de hoofdlijnen van dit meerjarenplan.

Voor het behoud van de continuïteit van de statistiekproductie, het realiseren van de efficiencydoelstellingen en om te kunnen inspelen op nieuwe maatschappelijke en technologische ontwikkelingen zijn investeringen in de nieuwe planperiode onvermijdelijk. In de planperiode 2014–2018 heeft het CBS vanwege de beperkte financiële ruimte die er was een scherpe prioritering aangebracht in de projecten voor procesvernieuwing en vernieuwing van het ICT-landschap. Dit heeft ertoe geleid dat een aantal vernieuwingsprojecten is uitgesteld. Het gevolg is dat systemen verouderd raken en dat baten niet zijn gerealiseerd.

Verouderde systemen brengen risico's met zich mee, waardoor vernieuwing van ICT in de periode 2019–2023 om urgente investeringen vraagt. De financiële kaders van het CBS laten niet toe dat alle gewenste vernieuwingen worden doorgevoerd. Dit betekent dat de baten die daarmee gepaard gaan niet, of later dan gewenst, beschikbaar komen. In het vervolg van dit hoofdstuk worden per domein de noodzakelijke ICT investeringen beschreven en wordt ook aangegeven welke keuzes daarbij gemaakt zijn gegeven de budgettaire kaders.

- Dataverzameling

Bij dataverzameling loopt het ICT-vernieuwingsprogramma Phoenix+ door tot in de nieuwe planperiode. Dit programma is nodig om de dataverzamelingsprocessen van het CBS te borgen en toekomstbestendig en flexibel aan te passen aan technologische

veranderingen en de eisen van personen, bedrijven en overheidsinstellingen die gegevens aanleveren. Dit gaat bijvoorbeeld om het kunnen invullen van CBS-enquêtes op mobiele *devices*, iets wat met de huidige verouderde programmatuur niet goed mogelijk is. De huidige frequente ICT-verstoringen waarbij zelfs soms respons verloren gaat, bedreigt de tijdigheid en kwaliteit van de statistiekproductie door het CBS. Phoenix+ is noodzakelijk voor de verdere innovatie van de dataverzameling. Het uitgangspunt is dat het CBS alle relevante data die nodig zijn om statistiek te maken tot zijn beschikking heeft en kan verwerken.

Het budget biedt geen ruimte voor een internetportaal voor bedrijven, waar bedrijven kunnen inloggen en hun enquêtes allemaal overzichtelijk bij elkaar zien, of om aan te kunnen sluiten bij generieke overheidsvoorzieningen zoals de Berichtenbox en SBR.

- Data-infrastructuur

In de periode 2019–2023 is vernieuwing van de data-infrastructuur van het CBS noodzakelijk. De hoeveelheid data bij het CBS neemt sterk toe en het CBS moet blijven zorgdragen voor een veilige en duurzame opslag daarvan die voldoet aan de hoogste securitynormen. Steeds meer statistieken en analyses zijn gebaseerd op een combinatie van bronnen. Om dat efficiënt en effectief te kunnen regelen is een toegankelijke integrale data-infrastructuur nodig.

De behoefte van andere overheidsorganisaties en onderzoeksinstellingen om gebruik te kunnen maken van de *shared services* die de data-infrastructuur van het CBS biedt voor het maken van statistische informatie, is groot. Het CBS biedt daarbij ook de mogelijkheid om eigen bronnen te combineren met CBS-data. Hierbij voldoet het CBS vanzelfsprekend aan vereisten op gebied van privacybescherming en informatiebeveiliging.

De data-infrastructuur moet worden aangepast zodat het ook mogelijk wordt om data van externe partijen of dataverzamelingen die te groot zijn om naar het CBS te versturen te combineren met CBS-data. Technieken als virtualisatie, *hashing* (versleutelen) en *Trusted Third Party* constructies moeten kunnen worden ondersteund. Ook zijn aanpassingen nodig voor het verwerken van nieuwe soorten big data, bijvoorbeeld data die zo omvangrijk zijn dat opslag op het CBS niet mogelijk is of data die qua format afwijken van de typen databronnen die het CBS momenteel kan verwerken.

Doelstelling van het CBS is om in de periode 2019–2023 de huidige data-infrastructuur zodanig te vernieuwen dat hergebruik van data maximaal wordt ondersteund. Het CBS zal op deze wijze binnen de wettelijke taken en kaders zijn rol als dataknooppunt en statistiekproducent voor de gehele overheid verder kunnen invullen. De maatschappelijke baten hiervan zijn naar verwachting groot: data van overheidsorganisaties kunnen op één plek bij het CBS duurzaam worden opgeslagen en beheerd. En vanuit het CBS vervolgens snel beschikbaar gemaakt voor statistische analyses en onderzoek op nationaal maar ook op regionaal en lokaal niveau. Daarmee kunnen vele overheidsinstellingen de ambitie om datagedreven te gaan werken

waarmaken, gebruikmakend van bestaande faciliteiten voor dataopslag en databeheer. Dit resulteert in lagere maatschappelijke kosten.

Het CBS zal zelf niet alle investeringen kunnen bekostigen die nodig zijn voor de vernieuwing van de data-infrastructuur. Het deel dat noodzakelijk is om de eigen statistiekproductie adequaat te blijven ondersteunen, zal het CBS zelf opbrengen. De rest zal gedragen moeten worden door externe partijen die profiteren van de verbeterde en nieuwe datadiensten.

- Verwerkingsprocessen

De verwerkingsprocessen voor statistiekproductie zijn complex en moeten voortdurend aangepast worden omdat de fenomenen die het CBS meet, de bronnen, en de benodigde output wijzigen. Dit vraagt om flexibiliteit en aanpasbaarheid van systemen. Het CBS kampt met een flinke *legacy* problematiek bij de verwerkingsprocessen. In de nieuwe planperiode zal worden gewerkt aan verdere standaardisatie en efficiencyverhoging door het inzetten van nieuwe *open source tools* zoals R en Python, en door nieuwe generieke tools voor deelprocessen die bij veel statistieken kunnen worden gebruikt. Door standaardisatie wordt het applicatielandschap minder divers en nemen de beheerlasten af. Tevens neemt de aanpasbaarheid toe. Het CBS zet daarbij in op kort-cyclische projecten, waarin door decentrale multidisciplinaire teams van ICT'ers, methodologen en statistici software wordt ontwikkeld en onderhouden.

Omdat het CBS in de Meerjarenperiode 2019-2023 alle statistieken die binnen het basisprogramma zoals dat bestaat in 2018 blijft produceren, zal het CBS de verwerkingsprocessen in loop van de planperiode steeds efficiënter moeten maken. Dit vergt investeringen in herontwerp van deze processen en aansluitend in veel gevallen herontwerp van de ondersteunende ICT-systemen. Ook het verminderen van de bijstellingen van met name de economische groeiramingen vergt ICT aanpassingen. Een andere reden voor het investeren in verwerkingssoftware zijn de risico's die de verouderde ICT-verwerkingssystemen met zich meebrengen op het gebied van continuïteit van de productie van statistieken, security, onderhoudbaarheid en wendbaarheid. Net als in de vorige Meerjarenprogramma-periode zal het CBS scherpe keuzes moeten maken in zijn investeringsagenda en niet alle projecten kunnen doen die uit bovenstaande punten volgen. Dat betekent dat een aantal baten niet gerealiseerd zullen kunnen worden en genoemde risico's deels geaccepteerd moeten worden en gemitigeerd door proces- en andere maatregelen te treffen.

- Statistische output

Het CBS zal in de periode 2019–2023 alle output via een open architectuur aanbieden in de CBS Content Bank. Het gaat hierbij niet alleen om de statistische informatie, maar ook om teksten, video's, grafieken en visualisaties. Geautomatiseerd hergebruik van de output wordt door deze open-data-structuur mogelijk, zowel voor het CBS zelf als voor externe partijen. Het basisbudget biedt geen ruimte voor verdere investeringen die leiden tot een verbeterd open data landschap in Nederland.

9. INTERNATIONAAL

Het CBS wordt internationaal erkend als het toonaangevend statistisch bureau en wordt als voorloper beschouwd op het gebied van modernisering en innovatie, zoals methodologie-ontwikkeling voor nieuwe databronnen als big data. Het CBS heeft de ambitie om actief te participeren en invloed uit te oefenen op wet- en regelgeving over standaarden op het terrein van statistiek in Europese en andere internationale gremia.

Het grootste deel van het basisprogramma van het CBS bestaat uit statistieken die gebaseerd zijn op Europese verordeningen. Veel economische statistieken, waaronder indicatoren uit de Nationale Rekeningen, kennen wereldwijde standaarden. Met de toenemende internationalisering en de in de Verenigde Naties bereikte overeenstemming over de 17 duurzaamheidsdoelen (*Sustainable Development Goals*, SDG's) de 169 specifieke doelen en meer dan 300 indicatoren, wordt het belang van de beschikbaarheid van betrouwbare internationaal vergelijkbare statistiek onderstreept.

Samenwerking

Het CBS heeft er baat bij samen te werken met andere statistische bureaus en te leren van ontwikkelingen die elders plaatsvinden. Binnen het Europees Statistisch Systeem bestaan projecten en samenwerkingsnetwerken die de Europese Commissie financiert. Deelname aan deze netwerken biedt het voordeel dat het CBS kan profiteren van methoden en technieken die samen met of door andere landen worden ontwikkeld. Ook kunnen via deze weg ontwikkelkosten die zijn gemoeid met de implementatie van nieuwe Europese verplichtingen deels gesubsidieerd worden. Ook met landen buiten de Europese Unie wordt kennis gedeeld en samengewerkt in ontwikkeltrajecten, met name in het kader van de Verenigde Naties en de regionale afdeling daarvan (UNECE).

Delen van kennis

Het CBS heeft op veel statistische terreinen een uitstekende naam en wordt om die reden veelvuldig benaderd voor het geven van opleidingen en het uitvoeren van consultancy in landen binnen en buiten Europa. Het CBS is graag bereid op deze manier zijn kennis en ervaring in te zetten. Voorwaarde is wel dat de kosten die het CBS maakt om de assistentie te verlenen worden vergoed.

10. PERSONEEL

Het personeelsbeleid van het CBS staat in de komende jaren in het teken van opleiding en vernieuwing. Medewerkers stromen uit, vaak door het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, en nieuwe medewerkers komen in hun plaats. Statistiek en ICT raken meer en meer met elkaar verweven door nieuwe methoden en technieken om data te verwerken. Dit vraagt om het continu vernieuwen en aanpassen van het opleidingsaanbod voor medewerkers en management, en om een uitgekiende wervingsstrategie. Ook vergt dit een moderne leiderschapsstijl en continue competentieontwikkeling van het personeel.

Het personeelsbeleid van het CBS staat in de planperiode 2019–2023 in het teken van opleiding en vernieuwing. Jaarlijks zullen circa 60 medewerkers door natuurlijke uitstroom het CBS verlaten, meestal door het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Daarmee gaat veel kennis verloren. Nieuwe medewerkers met kennis en ervaring die aansluit op nieuwe behoeften, komen in hun plaats.

Het werk van het CBS bestaat grotendeels uit statistische en ICT-werkzaamheden. Statistiek en ICT raken meer en meer met elkaar verweven door nieuwe datatechnieken en nieuwe, efficiënte manieren om data te verwerken. In het proces van dataverwerking zijn vaak complexe stappen nodig, waarbij grote hoeveelheden data op gecontroleerde wijze moeten worden geschoond en verrijkt. Met het in elkaar schuiven van de vakgebieden van de statisticus, de ICT'er en de datawetenschapper krijgt de toekomstig medewerker van CBS een ander profiel. Dit vraagt om het continu vernieuwen van het opleidingsaanbod voor medewerkers en management.

Zoals eerder aangegeven, is het grootste deel van de data die het CBS gebruikt afkomstig van registraties die niet primair tot doel hebben om gebruikt te worden voor statistische doeleinden. Om deze data op een zinvolle wijze te gebruiken, is het nodig dat medewerkers voldoende domeinkennis hebben. Daarnaast vergt de fenomeengerichte berichtgeving van het CBS ook kennis van maatschappelijke vraagstukken. Om deze redenen, en vanwege de steeds nauwere samenwerking met anderen, bijvoorbeeld in de data centers, zal het CBS meer investeren in het versterken van de benodigde vaardigheden van de medewerkers.

Voor het zittende personeel is het nodig om bij te blijven in kennis en ervaring. Het CBS blijft van zijn medewerkers vragen efficiënt te werken en mee te denken over verbetermogelijkheden in het werk. Hiertoe zal in een doorlopende dialoog met medewerkers gesproken worden over de *performance*, het potentieel en de ontwikkeling. Een jaarlijkse personeelsschouw biedt inzicht in de mogelijkheden die het huidige personeel heeft en maakt sturen op een flexibele inzet mogelijk. Daarmee blijft intern talent optimaal benut.

Het CBS blijft terughoudend met het inhuren van externe medewerkers. Het beleid is erop gericht slechts die competenties in te huren waaraan tijdelijk behoefte is. In grote lijnen gaat het om specifieke ICT-functies, en om tijdelijke medewerkers voor het

verzamelen van data wanneer er grote pieken in de werkbelasting zijn, bijvoorbeeld als er grote, betaalde opdrachten zijn.

Personeel dat op de werkterreinen van het CBS goed geschoold is, wordt in de komende jaren steeds schaarser. Dit vraagt van het CBS een uitgekiende en gerichte wervingsstrategie. Door het aanbieden van een stageprogramma, afstudeeropdrachten, en een *traineeship* voor ICT'ers, datawetenschappers en statistici, bindt het CBS al vroeg mensen aan zich. De bestaande relaties met hogescholen en universiteiten worden verder uitgebouwd, zodat het CBS de meest actuele kennis en kunde in huis krijgt en houdt. Door medewerkers voldoende mogelijkheden te bieden om zich verder te ontwikkelen, blijft het CBS een aantrekkelijke werkgever.

De verwachting is dat in de Meerjarenprogramma-periode de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren zal ingaan. De gevolgen van deze wet voor het CBS en zijn medewerkers zijn bij het opstellen van dit Meerjarenprogramma nog onbekend.

11. FINANCIËN

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat verstrekt financiering voor het uitvoeren van de wettelijke taken van het CBS. Eens in de vijf jaren stelt de directeur-generaal van het CBS een meerjarenprogramma vast waarin op hoofdlijnen wordt vastgelegd welke werkzaamheden het CBS zal uitvoeren. Deze werkzaamheden moeten invulling geven aan de wettelijke taken van het CBS en passen binnen de financiering. De bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat loopt in de Meerjarenprogramma-periode 2019-2023 terug. Daarnaast begint het CBS de periode met een negatief eigen vermogen dat door aanvullende maatregelen in de eerste jaren van de Meerjarenprogramma-periode nog in balans moet worden gebracht. Het financieel kader voor de nieuwe Meerjarenprogramma-periode is dan ook krap.

Dit betekent dat het CBS – net als in de vorige Meerjarenprogramma-periode – beperkt ruimte heeft voor de noodzakelijke aanpassing van het ICT-landschap om productie- en kwaliteitsrisico's te voorkomen en om voldoende aan te sluiten op de datarevolutie die in de maatschappij plaatsvindt. Om binnen de financiële kaders te blijven worden noodzakelijkerwijs belangrijke investeringen op dit gebied vooruit geschoven. Het betekent ook dat het CBS nieuwe wensen van gebruikers voor statistische informatie of extra dienstverlening slechts kan honoreren wanneer de kosten daarvoor worden vergoed door belanghebbenden.

Uitgangssituatie

In de periode 2011-2018 heeft het CBS te maken gehad met een sterk krimpende bijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat voor het uitvoeren van het basisprogramma. Door achtereenvolgende taakstellingen Rutte I, Lenteakkoord en Rutte II is het basisbudget in die periode met 50 miljoen euro teruggelopen, ruim 25 procent van het oorspronkelijke budget van 188 miljoen euro in 2011.

Het CBS heeft het overgrote deel van deze taakstellingen gerealiseerd met efficiencymaatregelen. Die maatregelen hebben geleid tot een structurele verlaging van de kosten. Voorbeelden zijn de afronding van enkele grote herontwerpen, de organisatiebrede invoering van *Lean Six Sigma* en *Lean Operational Management* en de *agile*- en *SCRUM*-werkwijzen bij het uitvoeren van ICT-projecten.

Vanwege de doorlooptijd van de efficiencyprojecten was in het Meerjarenprogramma 2014-2018 voorzien om het eerder opgebouwde eigen vermogen aan te wenden. De taakstelling Rutte II was niet voorzien in het MJP 2014-2018, en ook heeft het CBS in de afgelopen jaren te maken gehad met een aantal andere tegenvallers. Het CBS heeft daarom aanvullende maatregelen moeten nemen. Materiële uitgaven en kosten van secundaire personele arbeidsvoorwaarden zijn verlaagd. Het resterende deel van de taakstellingen is gerealiseerd door noodzakelijke investeringen in de ICT-infrastructuur uit te stellen of te schrappen, en door reducties in het statistiekprogramma. Aangezien het overgrote deel van het basisprogramma bestaat uit Europese verplichtingen, heeft het CBS de reducties moeten realiseren door aanpassingen te doen in het niet-Europees

verplichte deel van het basisprogramma. In 2014 en in 2017 is daarom een aantal statistieken beëindigd, in frequentie verlaagd of versoberd. Een deel van deze statistieken is alsnog behouden, omdat ze vanwege het belang dat departementen aan deze informatie hechten, alsnog worden vergoed door deze departementen, buiten het basisbudget om.

In het Meerjarenprogramma 2014-2018 was voorzien dat het eigen vermogen in 2018 net op nul zou uitkomen. Een direct gevolg van additionele kortingen en een aantal andere budgettaire tegenvallers is dat het eigen vermogen van het CBS met ingang van 2018 tijdelijk licht negatief is.

Meerjarenbijdrage 2019–2023

In de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat voor het uitvoeren van het basisprogramma van het CBS in de periode 2019–2023 zijn de taakstellingen Rutte I, Lenteakkoord en Rutte II verwerkt. Van de totale taakstelling Rutte II van 12,9 miljoen euro is 7 miljoen euro met ingang van 2017 structureel ingevuld door een reductie van het basisprogramma. Dit betekent dat er nog voor 5,9 miljoen euro aan aanvullende structurele besparingen gerealiseerd moet worden.

Ter versterking van het eigen vermogen van het CBS, heeft het CBS in 2017 een additionele bijdrage ontvangen van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Deze bijdrage is gerelateerd aan het restant van de taakstelling Rutte II in de jaren 2016 tot en met 2019. Daarna wordt de EZ-bijdrage aan het CBS tijdelijk voor de duur van 6 jaar met 2 miljoen euro verlaagd, van het jaar 2021 tot en met 2026. Voor de jaren 2019 en 2020 heeft het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat aan het CBS toestemming gegeven om een licht negatieve egalisatiereserve te begroten.

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Bijdrage (in € 1.000)*	**141.185**[1]	**139.185**	**137.185**	**137.185**	**137.185**

* Dit betreft het basisbudget dat het CBS van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat ontvangt. In 2019 inclusief de additionele bijdrage ter versterking van het eigen vermogen. Vanaf 2021 inclusief de tijdelijke verlaging van de EZ-bijdrage. De bedragen zijn exclusief compensatie voor nieuwe Europese verplichtingen en exclusief compensatie indien zich loon- en prijsstijgingen voordoen.

De uitgangssituatie in 2018 is dat 95 procent van het basisbudget nodig is voor het maken van de Europees verplichte statistieken. De resterende 5 procent van het basisbudget kan worden ingezet voor aanvullende statistiekbehoeften. Het uitgangspunt voor het Meerjarenprogramma 2019–2023 is om de statistieken die in 2018 gefinancierd worden vanuit het basisbudget van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat voort te zetten. Zonder additionele tegenvallers zal het CBS in de hele

[1] Dit bedrag is inclusief de in 2017 ontvangen bijdrage voor het restant van de taakstelling Rutte II, voor het deel dat betrekking heeft op 2019 (2 miljoen euro).

MJP-periode een positief resultaat realiseren, waardoor aan het einde van de MJP-periode het eigen vermogen weer positief zal zijn. Tot die tijd heeft het CBS toestemming van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat om een licht negatief eigen vermogen te begroten. De liquiditeit zal gedurende de MJP-periode naar verwachting positief blijven. Aanvullend heeft het CBS nog een extra kredietfaciliteit van € 10 miljoen.

Omdat tegelijkertijd het restant van de Rutte II taakstelling structureel gerealiseerd moet worden, het basisbudget verder terugloopt, het eigen vermogen moet worden versterkt en er noodzakelijke vernieuwingen in de ICT-infrastructuur moeten worden doorgevoerd, kan het CBS bovenstaande plannen slechts uitvoeren wanneer de efficiency ook in de periode 2019-2023 substantieel wordt vergroot.

Vanwege de sterk toenemende behoefte aan statistische informatie en dienstverlening bij overheidsorganisaties en de verwachte groei van de vraag naar microdataservices bij wetenschappelijke instellingen, verwacht het CBS dat de hoeveelheid betaalde opdrachten ook in de periode 2019–2023 verder zal toenemen. Deze groei vergt ook nieuwe investeringen in de data-infrastructuur. De kosten die hiermee gepaard gaan zal het CBS in rekening brengen bij de gebruikers. Deze kosten kunnen immers niet uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat betaald worden.

12 RISICO'S

Uitgangspunt voor het uitvoeren van dit Meerjarenprogramma is dat het ministerie van Economische Zaken en Klimaat het basisbudget beschikbaar stelt. De beoogde efficiencyverbetering die nodig is voor het structureel invullen van de taakstelling en het realiseren van een positief eigen vermogen, kan alleen worden gerealiseerd wanneer wordt geïnvesteerd in personeel en ICT.

ICT

Het basisbudget biedt – net als in de vorige Meerjarenprogramma-periode – in beperkte mate ruimte voor belangrijke aanpassingen van het ICT-landschap om continuïteits- en kwaliteitsrisico's te voorkomen. Dit vergt een scherpe afweging van kosten en baten bij ICT- en procesherontwerpprojecten. Noodzakelijkerwijs worden belangrijke investeringen op dit gebied vooruit geschoven: vervangingsprojecten starten niet en van andere projecten wordt de scope verkleind of de start vertraagd. Dit heeft als effect dat systemen verder verouderen. Veel daarvan zijn gedurende een reeks van jaren keer op keer aangepast om te kunnen blijven voldoen aan de steeds veranderende omstandigheden. Dit brengt risico's met zich mee ten aanzien van de continuïteit van de statistiekproductie en de kosten van beheer van deze systemen. Deze risico's kunnen zoveel mogelijk worden gemitigeerd door het nemen van procesmaatregelen en zorg te dragen voor een goede monitoring van de performance van systemen.

Inzet van nieuwe (big)databronnen, nieuwe methoden en nieuwe technologie voor de data-infrastructuur en geautomatiseerde verwerkingssystemen is nodig om de efficiencyvergroting te bereiken. Naast het verbeteren van de efficiency, leiden deze investeringen ook tot baten in de vorm van nieuwe output, een betere wendbaarheid en een betere dienstverlening voor gebruikers en voor personen en bedrijven die gegevens aan het CBS verstrekken. Het vooruitschuiven van investeringen in ICT leidt tot vertraging in het tot stand komen van deze baten, waardoor het risico bestaat dat geplande efficiency niet wordt behaald.

Het CBS stelt op centraal niveau zorgvuldig prioriteiten vast waarbij projecten voorrang krijgen die noodzakelijk zijn voor de bedrijfszekerheid van de statistische processen en beheersing van de risico's of een belangrijke bijdrage leveren aan de te realiseren efficiency. Daarnaast wordt gewerkt met *scrum* en *agile*-technieken om een zo hoog mogelijk rendement te verkrijgen uit de ingezette capaciteit.

Personeel

Door de verwachte natuurlijke uitstroom van personeel als gevolg van het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd in de komende jaren heeft het CBS een grote opdracht om nieuw personeel met de juiste kwaliteiten binnen te halen. Dit geldt met name voor ICT-personeel, aangezien de arbeidsmarkt voor ICT-personeel momenteel krap is en

naar verwachting ook krap blijft. Hierdoor kunnen tekorten ontstaan in benodigde competenties om het statistisch programma te kunnen uitvoeren.

Voor het aantrekken van nieuw personeel is een uitgekiende en gerichte wervingstrategie van kracht om toekomstig personeel in een vroeg stadium te binden door het aanbieden van een stageprogramma, afstudeeropdrachten, en een traineeship voor ICT'ers, datawetenschappers en statistici.

Daarnaast zal moeten worden geïnvesteerd in het versterken van de benodigde vaardigheden van het huidige personeel om hun competenties voldoende te laten aansluiten op de benodigde kennis en vaardigheden. Een jaarlijkse personeelschouw biedt inzicht in de mogelijkheden die het huidige personeel heeft en maakt sturen op een flexibele inzet mogelijk. Daarmee blijft intern talent optimaal benut.

Met medewerkers die het CBS gaan verlaten, worden tijdig individueel afspraken gemaakt over het overdragen en documenteren van hun kennis. Daarnaast worden opleidingsbudgetten efficiënt ingezet door nieuwe kennis ook via een olievlekwerking te verspreiden. Zo verzorgen medewerkers die zijn opgeleid tot *Lean Six Sigma Black* Belts intern de trainingen voor *Green* en *Orange Belts.* Nieuwe ontwikkelingen bij het CBS op het gebied van onder meer big data-onderzoek en nieuwe waarneemtechnieken worden ingezet om het CBS als aantrekkelijke werkgever voor ICT-personeel te positioneren.

Veranderingen in het budgettaire kader

Eventuele vermindering in het budgettaire kader in de planperiode 2019–2023 kan slechts worden opgevangen wanneer aanpassingen worden gedaan in het Meerjarenprogramma of wanneer voor een deel van de statistieken in het basisprogramma alternatieve financiering wordt gevonden. Ook onvolledige compensatie van CAO-loonstijgingen, pensioenkosten of prijsstijgingen kunnen niet zonder gevolgen voor het statistiekprogramma worden opgevangen. Wanneer dit risico zich voordoet zal het CBS in overleg treden met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat om te komen tot passende oplossingen.

REGULIERE STATISTIEKEN VAN HET CBS

In dit katern is een overzicht te vinden van alle statistieken die het CBS op reguliere basis maakt. De statistieken zijn verdeeld over twintig thema's. Per thema wordt zowel de output beschreven die wordt gefinancierd uit het basisbudget (*het basisprogramma*) als de door andere overheidsorganisaties bekostigde statistieken voor zover deze meerjarig worden gefinancierd. Ten slotte worden per thema nieuwe wensen van gebruikers, zoals die zijn geuit in de externe consultatie onder stakeholders, vermeld.

Nieuwe wensen van gebruikers kan het CBS, zoals in dit Meerjarenprogramma uiteengezet slechts uitvoeren wanneer bekostiging plaatsvindt door direct betrokkenen. Wanneer het een meer algemeen belang betreft kan er ook Rijksbreed of door andere centrale partijen budget aan het CBS voor worden toegekend.

Deze inventarisatie is gemaakt in oktober 2017. Aanvullende dan wel nieuwe wensen als gevolg van het nieuwe regeerakkoord konden daarom niet meer in dit Meerjarenprogramma opgenomen worden. Wanneer gedurende de periode 2019-2023 de bekostiging van meerjarig gefinancierde statistieken wordt stopgezet, zullen deze statistieken niet kunnen worden gecontinueerd. In de jaarlijkse werkprogramma's zal het CBS een overzicht geven van opgetreden veranderingen.

Arbeid en Sociale Zekerheid

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Binnen dit thema vallen statistieken die de situatie op arbeidsmarkt beschrijven. Het gaat om kenmerken van de beroepsbevolking, lonen en arbeidskosten, werkgelegenheid, werkloosheid, ziekteverzuim, sociale zekerheidsuitkeringen, vacatures, banen, en ontslag. Daarnaast worden statistieken gepubliceerd over regionale banen en woon-werk afstanden, arbeidsmigratie (naar achtergrondkenmerken) en over de flexibilisering van de arbeidsmarkt.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Betaalde opdrachten hebben onder meer betrekking op personen met een uitkering, pensioen- en AOW-aanspraken, regionale arbeidsmarktprognoses, WMO-gebruik per gemeente, gedetailleerde cijfers voor de verdeelmodellen van budgetten van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor gemeenten, het effect van re-integratieprogramma's, vakbondsstatistieken, werkhervatting na WW, informatie over arbeid, zorg en kinderopvang.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

De Nederlandse arbeidsmarkt is de laatste decennia in snel tempo geflexibiliseerd. Er is daarom behoefte aan meer inzicht in de inzet van flexwerkers door organisaties en het werk dat zij uitvoeren, uurtarieven en declarabele uren van zzp'ers, de duur van

flexibele banen en het combineren van een baan als werknemer met een baan als zelfstandige. Daarnaast is er de wens om de informatie over sociale zekerheid uit te breiden met onder andere informatie over (derde-pijler) pensioenaanspraken- en uitkeringen.

Bedrijven

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

De kern van dit thema is het in Europees verband geharmoniseerde, algemene bedrijvenregistratie, op grond waarvan het CBS de bedrijvendemografie in Nederland beschrijft. Daarnaast omvat het cijfers per bedrijfstak over omzetontwikkeling, industriële omzet naar productgroep, bedrijfsopbrengsten en –lasten, voorraden, productie indexcijfers, investeringen, ICT-gebruik, *research & development* en innovatie bij bedrijven.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Detailcijfers over de demografie van bedrijven en economische ontwikkelingen (hogere frequentie en verder regionaal uitgesplitst). Innovatiecijfers voor specifieke sectoren, informatie over de economische impact van ICT en over de ICT-sector. Omzetontwikkeling van internetverkopen binnen de detailhandel, aankopen van consumenten via buitenlandse websites. Websites cybersecurity, internetplatforms (Airbnb, Uber etc.). Publicatie Staat van het MKB.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

De toename van on line winkelen, de groei van buitenlandse ketens, de vergrijzing en de branchevervaging hebben een forse impact op de detailhandel. De leegstand van winkels en kantoren in binnensteden en dorpen neemt toe. Er is behoefte aan aanvullende informatie over internethandel, branchevervaging en leegstand en de effecten daarvan op detailhandel. Kentallen per vierkante meter winkeloppervlak, inzicht in dynamiek van vestigingen per branche. Details over betalingssurseance en schulden bij faillissementen.
In productieprocessen speelt de inzet van robots en ICT in toenemende mate een rol. Er is behoefte aan informatie over robotisering en ICT op de arbeidsmarkt in verschillende bedrijvensectoren, en de invloed hiervan op de productiviteit.

Bevolking

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

De kern van dit thema is de stand en de ontwikkeling van de bevolking in Nederland door geboorte, sterfte, immigratie en emigratie, ontwikkelingen van huishoudens, vergrijzing, nationaliteitswijzigingen, relatievorming en -ontbinding, stedelijke

ontwikkeling, bevolkingsprognoses en levensverwachting (eens in de drie jaar) en volks- en woningtelling (eens in de tien jaar).

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Informatie over veranderingen in de leefsituatie, Emancipatiemonitor, relaties tussen ouders en kinderen, gevolgen van flexibele arbeidsrelaties voor het gezin, opleidingsniveau, Migrantenmonitor, immigratie en integratie.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Beleidsthema's zijn ongelijkheid in de samenleving, kwetsbare groepen en veranderingen in de leefsituatie van kinderen. Van belang is een beeld van de toenemende diversiteit van gezins- en familieverbanden en de levensloop van kinderen en kwetsbare groepen in de samenleving, ook over generaties heen. Door een terugtredende overheid worden familienetwerken van groter belang en is er behoefte aan meer inzicht in deze netwerken. Door verstedelijking, groei- en krimpregio's is er behoefte aan informatie over de verdeling van menselijk kapitaal, migratiestromen en segregatie. Ook is er behoefte aan een prognose over levensverwachting en gezondheid naar opleidingsniveau, inzicht in de *daytime* en *nighttime population* voor bijvoorbeeld evenementen en toerisme, en actuele gegevens over de bevolkingssamenstelling op regionaal niveau. Op het terrein van migratie en integratie is er behoefte aan informatie over vluchtelingen en andere migranten, hun vestigingspatroon, woonsituatie en sociaaleconomische kenmerken.

Bouwen en wonen

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

De kern van dit thema betreft cijfers over de aard en omvang van de woningvoorraad en de veranderingen daarin. Informatie over verleende bouwvergunningen en de bouwkosten, productieve uren per werknemer in de burgerlijke en utiliteitsbouw, prijsindices voor bestaande koopwoningen, nieuwbouwwoningen, kosten eigenwoningbezit, handel in onroerend goed, productie van woningen en gebouwen en grond-, wegen en waterbouw. Detailleringen op wijk- en buurtniveau.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Gegevens over de woningmarkt rondom gaswinninggebieden, belastingcapaciteit per gemeente op basis van WOZ-waarden, verschuivingen in de eigendomsverhoudingen van de woningvoorraad, onderzoek naar transformaties. Aanvullende detailinformatie over de woningmarkt (WoON-enquête), Landelijke monitor leegstand.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Er is een ontwikkeling gaande om duurzamer te bouwen en te renoveren. Er is behoefte aan informatie over hoe duurzaam de huidige voorraad woningen en overig vastgoed is

en over de ontwikkeling van duurzaam bouwen en verbouwen. Ook: energielabels, uitsplitsingen naar fysische kenmerken van woningen.

Naast de groei van de grote steden is in verschillende regio's en met name het platteland sprake van bevolkingskrimp. Dat vraagt om inzicht in de dynamiek in vraag- en aanbod op de woningmarkt naar regio's en naar verschillende groepen woonconsumenten. Verder: regionaal uitgesplitste informatie over achtergronden van verhuisstromen, mede in relatie tot ongelijkheidsvraagstukken, doorontwikkeling van de cijfers over leegstand, detailinformatie over huizenkopers en scheefwonen, nieuwe woningen naar huur en koop. Door een toegenomen vraag naar indicatoren voor de financiële instabiliteit, is er behoefte aan voortzetting van de haalbaarheidsstudie naar een prijsindex commercieel vastgoed.

Financiële en zakelijke diensten

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

De kern van dit thema betreft informatie over *holdings* (productie en concerndiensten), over de financiën van grote ondernemingen, en jaargegevens over de ontwikkeling op de financiële markten en van beleggingsfondsen. Daarnaast omzetontwikkelingen in de branches autohandel, groothandel, dienstverlening en transport.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

De Staat van het MKB, meerjarige analyse van financiële kerngetallen en rente van zorginstellingen, onderzoek naar de Financiële Verhoudingswet.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Door de scherpere eisen en toezicht zijn banken kritischer geworden om kredieten te verlenen. Er is behoefte aan informatie over de ontwikkeling van kredietverlening en aan de monitoring van nieuwe vormen van kredietverlening aan grote bedrijven, met name aan het midden- en kleinbedrijf, bekeken vanuit de ontvangerskant.

Gezondheid en welzijn

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Dit thema omvat enerzijds de gezondheid van personen, zoals ervaren gezondheid, zorggebruik (huisartsenzorg, geneesmiddelen, ziekenhuiszorg, geestelijke gezondheidszorg, langdurige zorg, etc.) leefstijl en doodsoorzaken. Anderzijds geeft het een beschrijving van de zorgsector, zoals zorgkosten, werkgelegenheid in de zorg en opbrengsten, kosten en personeel van zorginstellingen en -praktijken.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Betaalde opdrachten hebben onder meer betrekking op het gebruik van voorzieningen in het sociaal domein, beleidsinformatie jeugd, Jeugdmonitor, langdurige zorg, personen met een beperking, sociale samenhang en welzijn, vrijwilligerswerk, wanbetalers Zorgverzekeringswet, en gestandaardiseerde sterftecijfers per ziekenhuis.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Decentralisatie van de zorg vraagt om meer laag-regionale cijfers voor monitoring. Inzicht in (de ontwikkeling van) de kwaliteit en uitkomsten van zorg is essentieel voor goede marktwerking in de zorg en de monitoring van beleid. Ook is er vraag naar meer informatie over gezondheid en welzijn (in brede zin) van ouderen en de organisatie van de zorg voor ouderen (beschikbaarheid personeel, mantelzorg, private zorg). Daarnaast is er behoefte aan het vergroten van de beschikbaarheid van gekoppelde microdata voor onderzoek en statistiek, met bescherming van de privacy, en benutting van de mogelijkheden om longitudinaal onderzoek te doen en te koppelen met persoonsdata buiten het zorgterrein.

Energie

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

De Energiebalans van Nederland: winning, invoer, uitvoer, voorraad, omzetting en verbruik van energie per energiedrager; productiemiddelen elektriciteit, detailgegevens over productie en verbruik van hernieuwbare energie, regionale gegevens energieverbruik van huishoudens en bedrijven uit klantenbestanden, energiebesparing van bedrijven, energieprijzen, omzet en financiële jaarcijfers van energiebedrijven.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Voor de Nationale energieverkenning (NEV) worden gegevens uit de Energiebalans geleverd en economische indicatoren opgesteld van de energiegerelateerde activiteiten.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Nederland staat voor de opgave om over te gaan van een economie die is gebaseerd op fossiele energie naar een op hernieuwbare energie gebaseerde economie, kortweg de energietransitie. Er is behoefte aan informatie over de energievoorziening van gebouwen, alternatieven voor aardgas, energiebesparing en –efficiency; over energieverbruik naar vervoersmodaliteit, naar regio; inzicht in de energietransitie op lokaal niveau in termen van energieverbruik en CO_2-emissie, financiering van de energietransitie en de consequentie daarvan voor huishoudens, bedrijven en overheid en de consequentie voor de werkgelegenheid; monitoring van de acceptatie van de energietransitie.

Inkomen en besteding

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Dit thema beschrijft de stand en de ontwikkeling van vermogens van personen en huishoudens, inkomen in relatie tot levensomstandigheden en consumptieve bestedingen van huishoudens, consumentenvertrouwen, belastingdruk op inkomen en economische zelfstandigheid.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Bepaling koopkrachtpariteiten, Armoedemonitor voor diverse gemeenten, aantal huishoudens met weinig inkomen (vanwege verdeling van gelden uit provincie en gemeentefonds), detailgegevens over armoede, welvaart en kwaliteit van leven, budgetonderzoek.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Koopkracht, inkomensopbouw, armoede en sociale uitsluiting, sociale ongelijkheid en de kloof tussen arm en rijk blijven actuele thema's. Er is behoefte aan informatie over kinderalimentatie, betalingen aan studerende kinderen, overdrachten van en naar het buitenland, soorten pensioeninkomen, vermogen in spaar- en beleggingshypotheken, creditcardschulden, betalingsachterstanden en schulden bij (web)winkels, hypotheken en betaalbaarheid van de eigen woning, verdelingen van sociale overdrachten in natura, intergenerationele stromen; het effect van vergrijzing: verschillen in inkomen tussen man en vrouw, de verdeling van pensioenaanspraken (met name de zogeheten derde pensioenpijler) en betere uitsplitsing op een laag regionaal niveau.

Internationale Handel

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Internationale in handel in goederen en diensten, details internationale transportstromen naar vervoersmodaliteit, statistieken over internationale waardeketens, internationalisering en globalisering, sociaaleconomische effecten van globalisering.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

De Internationaliseringsmonitor met recente ontwikkelingen en analyses op het gebied van internationale handel, de internationale verwevenheid en globalisering. Deze monitor ondersteunt het publieke debat over de internationalisering met feiten en inzichten. Daarnaast worden op het gebied van globalisering verschillende onderzoeken op de volgende thema's uitgevoerd: Nederland als maakland versus handelsland, relatie tussen import en bedrijfsprestaties, kapitaalstructuur en internationalisering en de invloed van globalisering op werkgelegenheid.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

In aanvulling op bovenstaand geprioriteerd onderzoek is er behoefte aan informatie over de rol van internationalisering (in het bijzonder de consequenties van grensoverschrijdende activiteiten van ondernemingen) in de processen van financialisering, digitalisering en verdienstelijking en de impact van internationalisering op economische groei (aandeel bbp) en werkgelegenheid.

Landbouw

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Binnen dit thema vallen statistieken over oogstramingen, veestapels, dierlijke productie, visserij en aquacultuur, biologische landbouw en bestrijdingsmiddelen. Daarnaast gaat het om informatie over het aantal bedrijven en arbeidskrachten, arealen van gewassen, aantal dieren, bedrijfstypering en economische omvang.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Betaalde opdrachten focussen op financiële informatie van landbouw bedrijven en op agro-grondstoffen die bijdrag**e**n aan ontbossing. Het gaat dan vooral om de productie van rundvlees, soja, palmolie, cacao en koffie. Door verduurzaming van de productie kan ontbossing tegengegaan worden.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

De landbouw vormt de eerste schakel in de agro/foodketen. Er is behoefte aan informatie die de beleidsmaatregelen op dit terrein kwantitatief kunnen monitoren en periodiek kunnen evalueren, zoals door koppeling van landbouwbedrijven aan SSB (stelsel van Sociaal-Statistische Bestanden) en BTW-data. Bovendien is er grote behoefte om de gehele voedselketen cijfermatig in beeld te brengen om vraagstukken over de relaties tussen voedselproductie en klimaat, voedselconsumptie en gezondheid, maar ook duurzame voedselproductie, voedseltransitie, voedselverspilling en voedselveiligheid te kunnen oplossen.

Macro-economie

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

De kern van dit programma bestaat uit nationale rekeningen, regionale rekeningen, maandindicatoren voor de Nederlandse conjunctuur, cijfers over productiviteit en groeirekeningen. Enkele macro-economische indicatoren uit de nationale rekeningen zijn de economische groei, het overheidstekort en het beschikbaar inkomen van huishoudens. Verder geven de nationale rekeningen cijfers over onder meer consumptie, investeringen, in- en uitvoer en werkgelegenheid. Conjunctuurberichten

behelzen productie industrie, faillissementen, internationale handel, consumptie, investeringen, koopwoningen, producenten- en consumentenvertrouwen, uitzendbranche en horeca en de conjunctuurklok.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Conjunctuurenquête en conjunctuurtest (COEN) waarbij de verwachtingen van ondernemers in kaart worden gebracht voor een beeld van het ondernemersklimaat; Monitor Brede welvaart. In de discussie over welvaart is van oudsher veel aandacht voor het bruto binnenlands product (bbp), maar dit instrument is nooit bedoeld om de brede welvaart te meten. Brede welvaart gaat namelijk niet alleen over inkomen, maar ook over zaken als onderwijs, gezondheid en milieu. Daarnaast is de huidige stand van de welvaart van invloed op andere delen van de wereld en op de toekomst. In april 2016 is het rapport Welvaart in kaart van de Tijdelijke Kamercommissie Breed Welvaartsbegrip verschenen. Hierin adviseert de commissie het kabinet om het CBS te verzoeken jaarlijks een Monitor Brede Welvaart te publiceren ten behoeve van het verantwoordingsdebat in mei. De adviezen van de commissie zijn door de Tweede Kamer overgenomen. Het CBS is gevraagd jaarlijks de Monitor Brede Welvaart samen te stellen.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

De *Sustainable Development Goals* (SDG's) zijn een reeks doelstellingen voor toekomstige internationale ontwikkeling. Ze zijn opgesteld door de Verenigde Naties en worden gepromoot als de wereldwijde doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. De SDG's zullen van 2015 tot 2030 van kracht zijn. Er zijn 17 doelstellingen en 169 specifieke doelen op het terrein van armoede, ongelijkheid, onrecht en klimaatverandering. In samenwerking met onder andere het ministerie van Buitenlandse Zaken zal de nationale rapportage verder worden vormgegeven. In samenwerking met nationale en internationale partijen zal worden gewerkt aan de doorontwikkeling en verdere vulling van de SDG-indicatorenset. Ook wordt onderzocht hoe de SDG's het beste kunnen worden opgenomen in de Monitor Brede Welvaart. De Algemene Rekenkamer heeft in september 2017 geconcludeerd dat het jaarlijks meten van alle relevante SDG-doelen en subdoelen veel extra werk meebrengt.

Natuur en milieu

Dit thema omvat informatie over duurzaamheid en brede welvaart, indicatoren voor groene groei, kosten en financiering van milieubeleid, milieukosten voor bedrijven. Daarnaast wordt gepubliceerd over broeikasgassen, bestrijdingsmiddelen in de landbouw en bij de overheid, waterverbruik en waterrekeningen , afval- en materiaalstromen, inclusief financiële informatie daarover.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Betaalde opdrachten binnen dit thema richten zich op meer specifieke informatie binnen brede welvaart, SDG's, kwaliteitsborging van natuurmonitoring ten behoeve van

internationale afspraken, trends van soortgroepen en biodiversiteitsgraadmeters, mest- en mineralenboekhouding, water, landelijk natuurlijk kapitaal, en gemeentelijk afval.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Het beleid is gericht op het creëren van een circulaire economie, zodat er steeds minder afval ontstaat en we tevens dichter komen bij een CO_2-neutrale samenleving. Er is behoefte aan informatie over het hoogwaardig benutten van grondstoffen in bestaande ketens, vervanging van fossiele, kritieke en niet duurzaam geproduceerde grondstoffen door wel duurzaam geproduceerde, hernieuwbare en algemeen beschikbare grondstoffen; en de arbeidsmarkteffecten, ontwikkeling van nieuwe productiemethoden, nieuwe producten, herinrichting van gebieden en bevordering van nieuwe manieren van consumeren. Klimaat(verandering), biodiversiteit, vermijden van afval en leefbaarheid zijn daarbij kernwoorden.

Onderwijs

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Dit thema is gericht op statistieken over onderwijsinstellingen, onderwijzend personeel, leerlingen en studenten, voortijdige schoolverlaters, in-, uit en doorstroom van leerlingen, beroepsonderwijs en training, levenslang leren, financiering van onderwijs, internationale vergelijking onderwijs.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Jeugdmonitor, Emancipatiemonitor, financiën van onderwijsinstellingen, bijdrage aan website onderwijs in cijfers, samen met OCW, DUO.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

De doorgaande leerlijn wordt steeds belangrijker, net als de vraag of passend onderwijs wordt geboden en of kinderen gelijke kansen hebben. Een passend aanbod en het hebben van gelijke kansen is al van toepassing op jonge leeftijd in de vorm van kinderopvang en voorschoolse educatie. Om dit te kunnen evalueren is het nodig te beschikken over (laagregionale) informatie over het aantal kinderen dat vroeg- en/of voorschoolse educatie ontvangt, hun sociaaleconomische achtergrondkenmerken, het verloop van de schoolcarrière en hun hoogst behaalde onderwijsniveau. Naast de leerlingen zijn ook de leerkrachten belangrijke spelers in het onderwijs. De vraag die steeds prominenter wordt is wie nog leraar wordt en hoe de beroepsloopbaan van leraren er uitziet.

Overheid en politiek

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Binnen dit thema worden statistieken over de overheidsfinanciën gepubliceerd. Per overheidslaag worden inkomsten en uitgaven, belastinginkomsten naar soort belasting, sociale uitkeringen, sociale verzekeringsgegevens, uitgaven naar functie, overheidsbalans, overheidsschuld- en tekort (EMU-criteria, EDP) in kaart gebracht. Verder omvat het thema begrotingsgegevens van gemeenten, provincies en waterschappen.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Gemeenten en provincies kunnen extra geld krijgen om specifiek beleid van de Rijksoverheid uit te voeren. Dit zijn specifieke uitkeringen. De verantwoording over de besteding van dit geld verloopt via de SiSa-systematiek: *single information, single audit (*eenmalige informatieverstrekking, eenmalige accountantscontrole). Het CBS verzorgt de logistiek van de benodigde informatie.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Er wordt binnen de overheid steeds meer gestreefd naar innovatie, samenwerking en digitalisering. Dit leidt tot behoefte aan informatie over productiviteit van de overheid, meting van effect van efficiency en bezuinigingsoperaties, overzicht van investering in infrastructuur en omvangrijke ICT-projecten. Daarnaast: detailinformatie over de financiering vanuit Nederland van internationale hulpprogramma's en landenprogramma's.

Prijzen

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:
Consumentenprijsindexcijfers en inflatie, producentenprijzen industrie, dienstenprijzen, huurenquête, gemiddelde energieprijzen eindgebruikers, brandstofprijzen, prijsindices voor kosten eigen woning bezit, prijsindices nieuwe en bestaande koopwoningen; productie van woningen en gebouwen, grond- wegen- en waterbouw en bouwnijverheid.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Europese prijsvergelijking en het bepalen van koopkrachtpariteiten (ESTAT ECP-PPP), Dienstprijzenstatistiek – Binnenvaart.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Op basis van scannerdata kan worden bekeken welk aandeel van de verkochte voedingsmiddelen als duurzaam en/of gezond kan worden bestempeld en welke prijsniveaus en prijsontwikkeling deze producten kennen. Er is daarnaast een groeiende

behoefte aan regionale en laag-regionale data om verschillen in consumptie inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld verschillen tussen wijken of tussen stad en platteland. Door een toegenomen vraag naar indicatoren voor de financiële instabiliteit is er behoefte aan voortzetting van de haalbaarheidsstudie naar een prijsindex commercieel vastgoed.

Veiligheid en recht

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Dit thema richt zich enerzijds op informatie over geregistreerde criminaliteit en persoonsinformatie op het gebied van vervolging, berechting, tenuitvoerlegging van gevangenisstraffen, slachtofferhulp, schuldsanering en rechtsbijstand. Ook de door burgers zelf ondervonden criminaliteit en hun veiligheidsbeleving worden in kaart gebracht. Daarnaast betreft het statistieken over asiel en verblijf.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Door derden betaalde opdrachten omvatten bijdragen aan onderzoek en publicaties op het gebied van veiligheid, big data, gedetineerden, jeugdcriminaliteit, laagregionale data en open data over onder meer politiecijfers en criminaliteit. Ook is er informatie over jeugdbescherming, jeugdreclassering, brandweer en veiligheidsregio's. Daarnaast wordt meerjarig onderzoek gedaan naar de verblijfsstatus en integratie van asielzoekers en statushouders.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Al enige jaren wordt er gewerkt aan verbetering van de prestaties in de strafrechtketen. Er is behoefte aan meer en betere informatie over verdachten en daders, zodat deze door de gehele keten kunnen worden gevolgd. Er is bovendien behoefte aan een betrouwbare schatting van niet-geregistreerde criminaliteit en aan nieuwe indicatoren van onveiligheidsgevoelens.
Ook is er behoefte aan monitoring op het gebied van cybercriminaliteit: delicten en incidenten waarmee personen, bedrijven en organisaties worden geconfronteerd, en het in kaart brengen van preventieve maatregelen.

Verkeer en vervoer

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Goederen- en personenvervoer naar modaliteit, verkeersprestaties en verkeersintensiteiten, emissies wegverkeer, motorvoertuigenpark, omzet transportsector, productiestatistiek transportbedrijven.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OViN) naar de mobiliteit van Nederlanders, lengte van wegen, detailgegevens goederenvervoer, vervoer door bestelauto's, prijsontwikkeling binnenvaart.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Transport en mobiliteit nemen voortdurend toe. Er is behoefte aan detailinformatie om de milieubelasting in kaart te brengen, en er is meer inzicht nodig over het vervoer van gevaarlijke stoffen om risico's te kunnen monitoren.

Vrije tijd, cultuur en religie

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:
Statistieken over logiesaccommodaties, vakanties van Nederlanders, recreatief en zakelijk dagtoerisme van Nederlanders in het buitenland, sportaccommodaties, sportverenigingen en fitnesscentra.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Toerismerekeningen (bijdrage aan bbp, werkgelegenheid, bestedingen), recreatie-instellingen, vrijetijdsonderzoek, trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd, sportrekeningen, cultuurrekeningen, statistieken op het terrein van cultuur: musea, bibliotheken, podiumkunsten en kunst- en cultuureducatie.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Er is behoefte aan inzicht in de samenhang tussen de ervaren kwaliteit van leven en de invulling van de vrije tijd, in geldstromen die gemoeid zijn met filantropie, waaronder geefgedrag van huishoudens; een vijfjaarlijks onderzoek naar tijdsbesteding mediagebruik, regionale informatie over toeristen en hun verblijf in Nederland, regionale informatie over de betaalbaarheid en nabijheid van sport, het sportklimaat, een centraal raamwerk voor cultuurstatistieken en een analyse van witte vlekken op dit terrein, een inventarisatie van de mogelijkheden van big data voor cultuurstatistieken, inzicht in de effecten van digitalisering en globalisering voor de cultuur, de spreiding van het cultuuraanbod en de arbeidsmarkt en inkomensvorming in de cultuursector. Ten slotte, betere informatie over religieuze diversiteit, deelname aan religieuze activiteiten, buitenkerkelijkheid en andere vormen van levensbeschouwing, inclusief demografische en sociaaleconomische achtergrondinformatie.

Regionale en ruimtelijke statistieken

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Dit thema richt zich op wijk en buurtinformatie (CBSinUwBuurt.nl), nabijheidstatistieken met informatie over afstand tot voorzieningen, kerngegevens naar diverse regionale indelingen, vierkantstatistieken, statistieken over plattelands- en stedelijke ontwikkeling; dossier verstedelijking.

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Ruimtelijke gegevens ten behoeve van maatstaven Financiële verhoudingswet, gegevens over het veranderend grondgebruik van Nederland, ruimtelijke effecten van planologisch beleid (MIR, Monitor NOVI). Ontwikkeling van regionaal economische indicatoren en de ontsluiting daarvan.

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Grensregio's zijn krimpregio's en economisch kwetsbaar omdat zij binnen Nederland in de periferie liggen. Er is behoefte aan laagregionale data (op gemeenteniveau) over de Nederlandse grensregio's en die van de grensgebieden in de buurlanden België en Duitsland (deelstaten Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen).

De decentralisaties van de afgelopen jaren en de opschaling van gemeenten leiden ertoe dat er meer behoefte is aan data om beleid te vormen en het effect van decentralisaties en ander beleid te meten. Dat vraagt om laagregionale informatie over economie, mobiliteit, segregatie, arbeidsplaatsen, inkomen, schulden, gezondheid, (jeugd)zorg, werkloosheid, leefbaarheid, eenzaamheid, cultuur, toeristische bestedingen, woningen (type en eigendom), lokale opwekking energie, bereikbaarheid openbaar vervoer en data rondom de nieuwe Omgevingswet.

Ook wordt onderzocht hoe de indicatoren van de nationale Monitor Brede Welvaart (en de SDG's) op laagregionaal niveau beschikbaar kunnen worden gesteld. Hiermee worden bijvoorbeeld lokale duurzaamheidsmetingen voor provincies, gemeenten, wijken en buurten mogelijk.

Caribisch Nederland

Programma betaald uit de meerjarenbijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat:

Over Caribisch Nederland publiceert het CBS onderwerpen zoals bevolking, arbeid, veiligheid, prijzen, toerisme, gezondheid en cultuur. Voor Caribisch Nederland wordt een apart Meerjarenprogramma gemaakt (zie Meerjarenprogramma Caribisch Nederland 2017-2019).

Meerjarig door overheidsorganisaties rechtstreeks bekostigd:

Tot en met 2017 is over een aantal onderwerpen meerjarig maatwerk geleverd aan onder andere de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport, maar ook aan de Belastingdienst op Caribisch Nederland. Dit maatwerk omvat de onderwerpen bruto binnenlands product, inkomen en koopkracht, banen en lonen, een prijsindex woningen, een prijsniveaumeting en de Jeugdmonitor Caribisch Nederland. Een deel van het onderzoek wordt vanaf 2018 structureel gefinancierd (bbp, inkomen/koopkracht en banen/lonen)

Nieuwe behoeften van gebruikers:

Meer gedetailleerde en tijdiger toerismecijfers, mate van armoede, groei /krimp van het aantal bedrijven, kwetsbare groepen, natuur, en bevolkingsprognose. Het nieuwe *Dutch Caribbean Statistical System* kan daarnaast in een behoefte voorzien aan internationaal vergelijkbare statistieken, zoals over de *Sustainable Development Goals*, en over koopkracht (de deelname aan het *International Comparison Program* (ICP)).